EESTI PÄEVA-LEHT

ESTNISKA DAGBLADET

Laupäeval, 16. oktoobril 1971

Nr. 82 (3667) 13. aastakäik

Kui palju kulutatakse meile?

MILJON KROONI RIIGILT EESTI KULTUURILE

Ühenduses luterliku peapiiskopi valimistega on eesti ajakirjanduses ülemeremaades esinenud väiteid, nagu leiduks Rootsis ainult umbes 10.000 eestlast ja nagu oleks Rootsi riigikirik teinud raskusi väiksemate eesti koguduste tegevusele ning eesti kiriklikud organid allutatud Rootsi kiriku kontrollile. Samuti on antud mõista, nagu oleks Rootsi riiklike institutsioonide suhtumine eestlaste kolli-, kiriku- ja kultuuriküsimustesse vägagi reserveeritud.

Kuidas on tegelik olukord? Andes küsimuse edasi Eesti Komitee abiesimehele Heinrich Markile, vastas ta: Kodakondsuse muudatuste tõttu eestlaste täpset arvu Rootsis keegi ei tea. Eesti Komitee arvestab neid, kes ise end eestlasteks peavad või kelle vanemad on eestlased, 22.000-le. Rootsi Eestlaste Esindus on kasutanud arvu 20.000, kusjuures tõde arvatavasti on seal kusagil vahepeal.

Käesoleval kooliaastal saavad eelarve korras Eesti algkoolid Stockholmis ja Göteborgis riigi ja ovavalitsuse toetust kokku 404.000 krooni. Toetus eesti täienduskoolidele on 50.000 kr. Täienduskoole töötab praegu 16, millele lisandub kaks eelkoolialiaste mängukooli. Noorsootööks ja instruktorite kursusteks laekub aastas umbes 100.000 krooni .Ametisse on rakendatud osalise tööjõuga kaks noorteinstruktorit, kelle palgad ja sõidukulud tasutakse riigi poolt. Noorsoo- ja kultuuritöö osas antakse veel mitmesugustele organisatsioonidele, näiteks laulukooridele, ühtekokku umbes 50.00 0kr. majanduslikku kaasabi. Alates käesoleva aasta 1. juulist võivad igasugused hobigrupid, kui vähemalt 5 isikut kavakohaselt koos käivad, saada toetust 10 kr. iga tegevustunni eest. Et eestlased ka seda võimalust kasutavad, on selge.

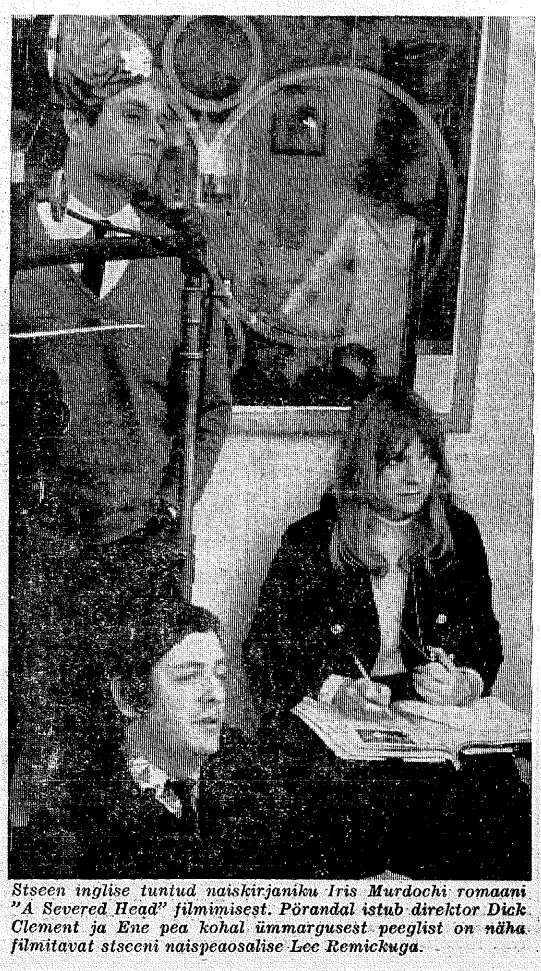
Seega ületab riigi- ja omavalitsuste toetus eesti koolidele, huviringidele ning noortetööle kaugelt üle poole miljoni krooni.

Sellele lisandub arhiivitööliste palkadena rohkem kui 500.000 krooni aastas. Eesti Komitee kaudu on praegu rakendatud 20 riigipalgalist, kes töötavad eesti asutustes ja organisatsioonides. Neid oli möödunud aastal 27, kuid uute määruste järele ei saa pensioniealised, seega vanemad kui 67 aastat, arhiivitööd jatkata. Ka

Järg. lhk. 11

Moskva kättemaks: Briti diplomaate saadetakse välja

Inglismaa poolt välja saadetud spioonid võeti laeva saabumisel Leningradi vastu demonstratiivselt kui "kangelasi". Samal ajal on alanud venelaste vastuaktsioon: Briti välisministri külastus üteldi ära, Kreml on esitanud nõudmise, et neli Briti suursaatkonna diplomaati ning üks ärimees peavad viivitamatult maalt lahkuma, samal ajal esitati nimekiri 13-le isikule, kes ei viibi N. Liidus, kuid kellele keelatakse sinna tulek — nende hulgas 9 diplomaati, kolm ärimeest ja üks teadlane. Seega tegelikult peavad Moskvast kättemaksuaktsiooniga lahkuma ainult 4 briti diplomaati 83-st. Briti suursaadik protesteeris, kuna väljasaadetavad ei ole kuidagiviisi üle astunud diplomaadi tegevuspiiridest.

Stseen inglise tuntud naiskirjaniku Iris Murdochi romaani "A Severed Head" filmimisest. Pörandal istub direktor Dick Clement ja Ene pea kohal ümmargusest peeglist on näha filmitavat stseeni naispeaosalise Lee Remickuga.

105 diplomaadi väljasaatmine Inglismaalt on praegu rahvusvahelistes suhetes aktuaalseks küsimuseks, kuna neist osa, kes Inglismaal ei viibinud, on teistes maades diplomaatidena tegevad.

New Yorgis UN-i peakorteris välissuhete direktorina toimiva venelase Vladimir Pavlitshenko kohta avaldati teateid, et ta on N. Liidu salaluure agent, kuid UN-i peasekretär U Thant pikendas sellest hoolimata Pavlitshenko teenistuslepingut 2 aastaks, lugedes laupäevast, 9. oktoobrist.

Moskvas ei ole veel tehtud otsust inglise diplomaatide väljasaatmiseks, kuid nõukogude miilits ja KGB parkisid oma autod demonstratiivselt Inglise suursaatkonna hoone ette ja tegid kogu päeva jooksul fotoülesvõtteid kõigist isikutest, kes suursaatkonnast sisse-välja käisid. Nõukogude teadeteagentuur TASS avaldas paljastuse, nagu oleks rida araabia riikide riigitegelasi või nende perekonnaliikmeid inglise salaluure agendid. Teade on välja kutsunud

Järg. lhk. 11

G. Sergo surnud

Kodumaalt saabunud teate järele on Haapsalus 5. oktoobril surnud kaugesõidukapten Gustav Sergo 85 aasta vanuses. Gustav Sergo oli Eesti iseseisvuse ajal eesti rannasõiduliinide võrgu ülesehitaja ja suure laevandusfirma Gustav Sergo & Ko looja, mida ta juhtis kuni natsionaliseerimiseni. Ta oli populaarne kõigi randlaste ja saarteinimeste hulgas.

Gustav Sergot, Hiiumaalt kaptenite ja laevanduse ülesehitajat, tabas 1941 küüditamine nagu teisigi Eesti iseseisvuse ülesehitamisel kaastegevaid inimesi. Ta viidi vangina Siberisse, kus ta pidi töötama soolakaevanduses. Viis aastat hiljem sai ta ühineda teisale Siberisse küüditatud perekonnaliikmetega. Alles 23 aastat hiljem, 1964, sai ta pöörduda kodumaale, kus ta elukohaks jäi Haapsalu.

E. Teatri premjäär 23. okt.

Epp Lohk on üks naisrollide kandjaid.

Stockholmi Eesti Teater avab hooaja esimese esietendusega laupäeval, 23. oktoobril, millele pühapäeval, 24. oktoobril järgneb kordusetendus — mõlemal päeval algusega kell 19. Teater esitab Sveavägenil nr. 41 asuvas ABF teatrisaalis klassikasse kuuluva vanamcistri Eduard Vilde palju kodumaal mängitud tüki "Tabamata ime", mis on kirjaniku esimene näidend. See ühendab õnnestunult indiviidi ja ühiskonna probleemi kolmnurgas kahe naise ja ühe mehe vahel. Lavastanud on Marie Kalbek, lavakujundus Ao Vaksilt, riietus Aivi Tõnissoolt, heli ja valgustus Hillar Loorilt, rollides on Heljo Mängel Sundsvik, Rein Vellner, Epp Lohk-Sundström, Agu Pärtel, Siiri Kuldkepp, Karin Holm, Elo Rähn, Ao Vaks, Uno Tõnissoo, Marie Broberg, Aleksander Piht ja Elmar Kold.

Eestlane keset INGLISMAA filmi maailma

LONDON (EPL kirjasaatjalt) — Vaadates ühes Londoni kinos tähelepanu äratanud uut filmi "The Villain" Richard Burtoniga peaosas tabab silm lavastuses kaastegevate loetelus eestipärast eesnime "Ene" — Ene Watts. Teades, et tegemist on kirjanik Gert Helbemäe tütre Ene Helbemäe-Wattsiga ,otsustame teda üles otsida ja temaga köneldа tööst briti filmimaailmas.

Enega vesteldes selgub, et ta töötab filmilavastuse alal juba kümnendat aastat. Peale Londoni Prantsuse Lütseumi lõpetamist soovis Ene filmilavastustes töötada, tung ja võistlus sinna on väga suur juba selle "sära" tõttu, mis filmimaailmaga on seotud.

Ene kannatas võistluse välja. Viimased neli aastat on ta töötanud filmi kontinuiteedi alal, olles sel alal Londonis nooremate seas, sest tavaliselt usaldatakse seda ala naistele, kelledel on vähemalt 15 aasta filmitöö kogemused selja taga.

Kontinuiteet tähendab järglust, enamasti õigusjärglust. Mis asi on aga kontinuiteet filmitööstuses? Palume Ene Helbemäe-Wattsi kui filmikontinuiteedi spetsialisti oma elukutset lähemalt selgitada. (Vaata intervjuu leheküljel 3).

EPL *16. oktoobril 1971*

HUMAANSUSE PIIRID

Rootsi on humaanne maa. Humaansem kui paljud teised demokraatiad. Selle humaanse suhtumise tulemusena võeti ka Balti põgenikud aastal 1944 vastu, kuigi neid saabus kümneid tuhandeid ja seega kahtlemata tekitasid probleeme. Eestlased olid aga poliitilis . põgenikud ja kuulusid seega ka rahvusvahelises mõistes asüülkaitse alla. Sellest ajast peale on aga humaansuse mõiste tunduvalt süvenenud ja selle üheks avalduseks oli käesoleval aastakümnel n.n. humaansuse-põgenikele piiride avamine — sellisteks tunnistati USA sõjaväekargurid, kel ei olnud ju võimalik töendada, et nad demokraatliku rezhiimi eest oleksid põgenenud.

Humaansuse diskussioon ei puuduta muidugi ainult põgenike vastuvõtmist, vaid ka muid eluavaldusi. Kuidas tuleks kohelda neid, kes on ühiskonnas roimasid toime pannud ja vanglatesse paigutatud? Kuidas kohelda seksuaalseid "vähemusi", s.o. perverssеid isikuid? Mis teha nendega, kes sülitavad või nuuskavad riigi lippu veendumusest, et kehtiv kord tuleb kukutada? Kui avar peab olema abordiseadusandlus? Mis teha narkootikutega ja narkootikakaubitsejatega? Kas abielu ei ole ike, mis on ebademokraatlik ja tuleb murda vabade ühendustega või "grupiabieludega"? Need on vaid üksikud näited ja küsimuseseadmisi aiva kerkib rohkem.

Diskussioon, mida õhutavad eeskätt vasakäärmuslikud, ühiskonda lõhkuvad ringkonnad, ei jäta oma mõju avaldamata ja aegapidi hakkavad ühiskonnas toimuma muudatused. Ühelt poolt röömustavad, sest sallivus ja tolerants kasvavad seal, kus sallimatus on liiale läinud, teiselt poolt aga muret tekitavad, sest humaansuse uued piirid nihutavad ühiskonda, lähemale anarhiale.

Viimastel päevadel on näit. paar piiskoppi protesteerinud abieluseadusandluse riiklikule uurimiskomisjonile antud juhendite vastu, mis ilmutavad riigivõimu kavatsusi seniseid abielu vorme lõdvestada kui mitte kristlikus mõistes koguni likvideerida. Abielu on ühiskonnas sattunud üsnagi ebasoodsasse olukorda, kuna seadusandlus abiellumist enam ei soodusta. Kui kõrvale jätta koosmaksustamise tulemused, siis paistab see enim silma olukorrast, kus näit. üllõpilastele ja üldse õppivale noorsoole abiellumine kujuneb otse diskrimineerivaks koormaks, kuna siis automaatselt laenude ja riiklike toetuste tingimused muutuvad ebasoodsamaks. Põhjus, miks üha rohkem noori on sunnitud abiellumise ametlikku akti edasi lükkama seni, kuni õpingud on lõpetatud, kuigi kooselu faktiliselt toimub.

Ajajooksul on vabaabieludest saanud mingi peen radikaalne koolkond ja sellise kokkuleppelise ühiselu tulemusi peab nüüd omakord seadusandlus hakkama lahendama, et sündivad uued perekonnaliikmed ei jääks päris kaitsetuiks.

Vanglahumaniteet on vast arenenud kõige rohkem. Kuigi kohus määrab karistusi, muutuvad karistused tegelikus "kriminaalhoolduses" hoolduseks ning k asvatuseks suurel määral, sisaldades pärast teatud kinnise aja vabakäike, lahtisi asutusi, mererannasuvitusi ja kõige viimase uudisena pika-ajavangidele (keda nimetatakse nüüd internideks) ka enneaegset pensioni vabaduses.

Vanglahumaniteet pandi äsja proovile n.n. Wennerströmi-loos,kus avalikkuses tekkis tugev nõudmine, et amnesteeritaks armuandmise korras Rootsi kõigi aegade suurim riigireetja kolonel Wennerström, kes nüüd on oma kodumaa mahamüümise eest venelastele, istunud seitse aastat ära oma eluaja-karistusest. Kuid valitsus lükkas ta armuandmise-palve juba kolmandat korda tagasi. Leitakse, et kolonel on ikka veel julgeoleku-risk. Muidugi ei klapi valitsuse otsus tegelike sammudega, sest Wennerström on juba ammugi "lahtises asutuses" piiramatu võimalustega kohtamiseks perekonnaga ja tuttavatega ning disponeerides isegi autot. Ta naudib seega peaaegu täit vabadust, kuigi talle ühiskond pole andeks annud vormiliselt.

Kas see oleks ettekujutatav mõnes teises riigis? Ei ole siis ime, kui kurjategijad ja kriminaalne element tungib sageli üle piiri, et nautida rootsi kriminaalhooldust — kui nad juhtuksid vahele jääma...

Humaansus on viinud ka riigikaitseteenistusest keeldujate arvu erakordse kasvuni ning sellega ühenduses defetistliku propaganda sallimisenigi, kuigi see on seadusega karistatav. Muidugi ei ole see terve tendents, kui mõtelda sellele, et ka neutraliteeti tuleb vajadusel kaitsta ja Rootsi ei asu just rahu paradiisiaias oma asendilt.

Kui sallida humaansuse sildi all reetmist, ja oma riigi ning rahva kaitsmisest loobumist, siis toob see kaasa ühiskonnale tulevikus kardetavaid probleeme. Eriti, kus naabruses on riigid, kus humaansust üldse ei eksisteeri ja kes alati valmis on demokraatia pehmenemistendentse tõlgendama nõrkusena ning degeneerumisena.

KLA

E.Kõksi näituse avamine

"Graafikat ja joonistusi" reisidelt USA-s, Hispaanias, Marokos, Iisraelis, Taanis ja Norras — selle teematiitli alla avatakse laupäeval, 16. okt. kl. 13—15 Endel Kõksi teoste näitus Välis-Eesti galeriis, Tullportsgatan 174, Stockholm. T-peatus Hornstull. Näitus on avatud ka pühapäeviti kl. 13—16, äripäeviti esmaspäevast reedeni 10—17 ja laupäeviti 10—15. Näitusele on kõik kunstisõbrad teretulnud.

Linn tegi lõhkumise otsuse

Stockholmi linna kinnisvarakomisjon otsustas teisipäeval anda kinnisvarade kontorile loa terve rea hoonete lammutamiseks kvartalites Jakob Större, Sankt Per ja Torviggen. Kvartalis Jakob Större asub ka vana Eesti maja ja otsuses on nimetatud ka kinnisvarad Regeringsgatan 18 ja 24.

Millal tegelik lammutamine algab, ei ole veel selge, kuna vaatamata otsusele, ei ole hooned veel üürikest täielikult tühjendatud. See käib ka vana Eesti Maja kohta, kus veel tegutseb äri, elab ülemise korruse üürnik ja kus asuvad kaks eesti üllõpilasorganisatsiooni. Ülesütlemisi nendele üürnikele veel ei ole saabunud.

VÄLISKOMMENTAAR

KREMLI LUUREVÕRK

Inglise ajakirjanduses on septembri viimasest nädalast alates pühendatud palju ruumi Nõukogude salaluure tegevusele Inglismaal, mis teatavasti põhjustas 105 vene diplomaadi ning ametniku väljasaatmise või eemaldamise sealt. Vahepeal on teatavaks saanud ka venelasest ärahüppaja nimi, kes Kremli luurevõrgu dokumenteeritult aitas avastada. Selleks oli Oleg Ljualin, kes ametlikult kuulus N. Liidu kaubandusdelegatsiooni juhtivasse koosseisu ja mõnede andmete kohaselt pidi evima kindral-majori auastet Nõukogude valitsuse juures tegutsevas n.n Riikliku Julgeoleku Komisjonis, venekeelse nimetusega "Komitet Gosudarstvennoi Bezopasnosti", lühendatult KGB. Ametlikus teadaandes Oleg Ljalini auastet ei märgita, kuid see ei muuda tõsiasja, et ta pidi kuuluma KGB kõrgemasse tippu, kuna ta omas suurt dokumentide kogu Kremli luurevõrgu kohta üldse ja teadis üksikasjaliselt selle ülesehitamist Inglismaal. Ljalini positsiooni iseloomustab täiendavalt asjaolu, et tal oli oma ametlik sekretär Irina Tepljakova, kes samuti ära hüppas ja sai poliitilise varjupaiga Inglismaal.

Inglise valitsusringkondadest on kostnud hääli, nagu oleks nõukogude luureorganisatsioon KGB muutunud "riigiks riigis" ning hakanud käima omaette teid ja teostama salaluuret hoolimata Nõukogude ametlikust poliitikast, mis "taotleb pinevuse langetamist Euroopas". Tõenäolikult tahetakse niisuguse mõtte levitamisega ükenes tasandada seda tohutut järellainetust, mida nõukogude enneolematult suure luurevõrgu paljastamine Inglismaal on kogu maailmas vallandanud. Tegelikult ei kujuta KGB endast mingit riiki riigis, vaid kuulub Nõukogude valitsuse kõige otsesema kontrolli alla sest saadik, kui Nikita Hrushtshov kujundas KGB ja koondas selle kätte kõik niinimetatud julgeolekufunktsioonid, mis olid kordamööda olnud Tšeka, GPU, NKVD ja MVD nimeliste ministeeriumide täita. Järelikult on KGB kui Nõukogude valitsusele otseselt alluv organ loomulikult kohustatud kinni pidama nõukogude ametlikust poliitikast. Kui aga KGB näib talitavat vastuolus väidetava pinevuse langetamisega Euroopas, siis reedab see ainult Nõukogude ametliku poliitika valelikkust.

Nõukogude valitsusele alludes käib KGB muidugi koos temaga N. Liidu kommunistliku partei keskkomitee määruste järgi, kus otsustajaks on Politbüroo partei peamehe Brezhneviga eesotsas. Kui KGB kakskümmend aastat tagasi tegutsema hakkas, oli tal 3000 inimest välisluures ja umbcs 1500 kohalikku agenti. Tänapäeval on need arvud kasvanud ligemale kahekordselt sest saadik kui KGB juhtimine läks parteipealiku Brezhnevi soosiku Juri Andropovi kätte. Sellega käis kaasas Ida-Euroopa sulasriikide salaluure senisest tihedam lülitamine Kremli luurevõrku, milleks Brezhnev koos Andropoviga võttis ette pikema ringreisi. Et koostööd kindlustada, määrati sulasriikidesse ametisse erilised vene KGB "nõuandjad", kes tegelikult hakkasid juhtima sulasriikide luureteenistusi Kremli eesmärkide kohaselt. Need eesmärgid ise hakkasid kiiresti laienema, kasutades üha suurenevat välisesindajate arvu mitmesguste nimetuste all.

Jatkates salajaste andmete hankimist välismaailmast oma sõjaväelist ja julgeoleku huvides — nagu see on traditsioonilistel kombeks peaaegu kõigis maailma maades — hakkas Kremli luurevõrk pühendama järjest suuremat huvi moodsa tööstusliku, teadusliku ja relvatehnilise arengu vastu läänеriikides Et Inglismaa sai KGB suurimaks katseväljaks selles mõttes, oli iseendast loomulik, sest N. Liit oli temast tehniliselt maha jäänud ja, teisest küljest, inglise lahtine ühiskond soodustas mitmeti KGB salaluure tegevust. Kuid süües kasvab isu ja nõnda läks ka KGB lõpuks liiale, kui N. Liidu diplomaatiliste ja muude esindajate arv muutus ebatavaliselt suureks. Asi võttis tõsise pöörde, kui inglise vastuluurele pealegi selgus, et rööbiti tööstusliku spionaazhiga tegi KGB htlasi ettevalmistusi sabotaazhiks konflikti korraks. Esmaseks eesmärgiks oli seejuures inglise radarvalve, ilma milleta Inglismaa oleks praktiliselt kaitsetu üllatava õhurünnaku vastu.

KGB tegevuse paljastamine Inglismaal on hoiatuseks kogu maailmale, sest tegemist pole tema omavolilise ettevõttega, vaid Kremli käsu täitmisega. Nii paljastab lugu ühtlasi ka Nõukogude reetlikku välispoliitikat.

A.K.

Salapärasus kestab Pekingi-Hiina ümber

(VE) — Kuigi läänemaailm on viimaste kuude jooksul saavutanud tihedamaid kontakte Hiinaga ja sealne kommunistlik valitsus on võimaldanud mitmetele läänemaailma delegatsioonidele Hiina külastamise, on Hiina jäänud lääne poliitilistele ekspertidele suureks müsteeriumiks. Paljud Pekingi kommunistliku valitsuse sise- ja välispoliitilised sammud tunduvad läänemaailma pealinnades mõistmatutena, seletamatutena, arusaamatutena ja sageli isegi ebaloogilistena, mida isegi kõige paremad analüüsijad ei oska põhjendada ega lahendada. Selliste üllatavate ja müstiliste sammude rubriiki kuulub ka Puna-Hiina loomise aastapäeva suure paraadi anulleerimine, mille põhjus on praegu varjatud saladusekatte taha.

Puna-Hiina juhtkonna poliitiliste sammude tagapõhja taipavad tõenäoliselt paremini venelased, kes teevad Euroopas praegu suuri pingutusi oma seljataguse kindlustamiseks ning peamise tähelepanu suunamiseks Hiinale. Selleks on Moskval ka erilist põhjust, kuna Hiina jo N. Liidu vahekorrad on muutunud viimasel ajal pinevaks ning mõlemad pooled arvestavad isegi sõjalise kokkupõrke võimalusega.

N. Liidu juhtkond on teadlik, et Hiina ei ole enam see "papist tiiger", kellele võis üleolevalt vaadata kümmekond aastat tagasi. Hiina on viimase seitsme aasta jooksul teinud suuri pingutusi oma tuumarelvade arsenali ülesehitamiseks ning need pingutused on kandnud soovitud viljа. Hiina on muutunud teiste tuumajõudude kõrval viiendaks tuumarelvadega varustatud riigiks ning on rakendanud oma ressursi dköik selleks, et saavutada jõudude tasakaalu teiste suurriikidega — Ameerika Ühendriikidega ja N. Liiduga.

Läänеriikide eksperdid kaljuleerivad, et Puna-Hiina kasutuses on praegu 100—150 tuumapommi ja rakettide tuumalaengut.

Hiinlaste rakettide lennukaugust hinnatakse 1000—16.000 km ning osa neist on suunatud Formoosale ja Ühendriikide strateegilise lennuväe baasidele Okinawal, kuid ühtlasi ka N. Liidus Ida-Siberis asuvatele eesmärkidele. Samal ajal on hiinlased teinud märkimisväärseid edusamme oma elanike kaitseks võimaliku tuumasõja puhuks, ehitades maaaluseid varjendid ning hajutades oma rahvastiku väiksematesse keskustesse.

Seda kriipsutas avalikult alla ka Hiina peaminister Chou En-lai, kes tähendas Ühendriikide ajakirjanikule James Restonile, et hiinlased ei karda tuumapommide rünnakut, kuna Hiina suurlinnades ja keskmistes linnades on rajatud elanikkonna kaitseks suured maa-alused tunnelite võrgud.

On selge, et Hiina tuumajõu kasvamisega muutub N. Liidu olukord üha komplitseeritumaks ning venelased peavad nii diplomaatilisel kui riigikaitselisel rindel tegema ümberarvestusi ja ümberhinnanguid. Nii on venelased viimase kahe aasta jooksul rajanud uusi rakettide baase Siberi aladele ning ehitanud Hiina piiri rajoonidesse tugeva õhutõrje süsteemi radarijaamadega ning õhutõrje kahuritega ja rakettidega. Kalkuleeritakse isegi, et kui venelastel õnnestub Euroopa julgeolekukonverentsiga sõjavägesid ja pinget Euroopas vähendada, siis toimetatakse suur osa Euroopa linnadele suunatud rakettidest Siberisse ja suunatakse need Hiina linnadele.

Diplomaatilisel rindel on kindlaid tundemärke, et Moskvas kardetakse Hiina sõjalise tugevuse suurenemist ja püütakse Hiina mõjuvõimu kasvamist piirata.

Nii tegid venelased äsja ettepaneku maailma desarmeerimise konverentsi kokkukutsumiseks Liitunud Kahvaste Organisatsiooni raamides, millega tahetakse Hiina nurka manööverdada ja tembeldada hiinlased rahu konverentsist loobumisel maailmarahu vaenlasteks.

Praegu on raske möistatada, mida tahab ja taotleb Hiina, kuid kindel on see ,et Hiina mõjuvõimu kasvamine paneb kogu maailmas puhuma uued tuuled, millega peavad tõsiselt arvestama ka sellsied suurriigid nagu seda on N. Liit ja Ameerika Ühendriigid.

Üliõpilaskonna juhatus Lundis

LUND (EPL) — Lundi Eesti Üliõpilaskonna peakoosolekul 23. septembril valiti uus juhatus järgmise koosseisuga:

Tiiu Valdes (esimees), Juho Nõmm (abiesimees), Madli Suursööt (sekretär), Helle Tamvel (laekur) ja Härma Savioja (perenaine).

Juhatuse aadress on: c/o Tiiu Valdes, Magistratsvägen 55 Y:222, 222 44 LUND, tel. 046/146 519

EESTI PÄEVALEHT
Estniska Dagbladet
Peatoimetaja Juhan Kokla
Vastutav väljaandja
(ansv. utg.)
Arvi Moor

Toimetus ja talitus:
EESTI MAJAS Stockholmis:
Wallingatan 32, 1 tr.
Postiaaaress: Box 667
101 29 Stockholm 1
Telefon 21 84 46

Toimetaja Eskilstunas Jüri Aus
Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120, 631 02 Eskilstuna, tel. 016/14 77 72
Tellimispostgiro nr. 15 67 70-0
Kuulutusarvete postgiro 60 59 00 —0, Eesti Päevaleht Förlags AB, Stockholm

Tellimishinnad:
Aasta ..... kr. 129:-
Termin (4 kuud) ..... kr. 45:-
Kuu ..... kr. 12:-

Väljaandja EESTI PÄEVALEHT FÖRLAGS AB
Trükkija: Eskilstuna-Kurirens Tryckeri AB Eskilstuna 1971

Eestlanna briti filmis jutustab oma tegevusest

LONDON (EPL) — Kirjanik Gert Helbemäe tütar Ene Helbemäe-Watts on juba kümmekond aastat töötanud Briti filmitööstuses ja olnud kaastegev paljude lavastuste väntamisel kuulsaimate tähtedega. Ta eriala on filmi kontinuiteet, sellisena seisab tema nimi filmi kaastööliste nimestikus, mida näidatakse filmi alguses. Eesti Päevaleht, intervjueerides Ene Helbemäe-Wattsi, küsib kõigepealt, mis tähendab filmi sõna "kontinuiteet"?

— Olen vastutav selle eest, et film oleks tehniliselt nii filmitud, seda saab hiljem kokku lõigata. Tuleb silmas pidada rida tehnilisi reegleid. Siis tuleb mul valvata näitlejate teksti. Kui nad käsikirjast kinni ei pea, tuleb sellest direktorile teatada, kes siis otsustab, kas moonutatud tekstiga stseen on vastuvõetav või mitte. Richard Burton näiteks on tuntud selle poolest, et ta armastab teksti endale suupäraseks muuta. Muidugi oleneb väga palju, kes on teksti autorid. Kui Shakespeare, Harald Pinter või Dylan Thomas, siis nende tekstidega ei tohi mängida. Edasi: teatavasti koosneb mängufilm sadandetest pisistseenidest, mida ei filmita käsikirjas ettenähtus järjekorras. Ütleme näiteks, et käsikiri näeb ette sünnipäeva pühitsemise suures ruumis, kust külalised hiljem siirduvad aeda. Aiastseen filmitakse võib olla 5-6 nädalat hiljem või varem. Esimesel juhul tuleb mul valvata, et kõigil külalistel oleks aias samad riided seljas, mis neil olid 6 nädalat tagasi sünnipäevapeol, et see härra, kes siirdus aiaukse poole sigar suus, ei ilmu aeda sigarita, et lõbusas vestluses külalised ei ilmu hetk hiljem ekraanile surmtõsiste nägudega jne jne. Igasuguseid pisiasju on mõnikord nii palju tähele panna, et siin ei aita märkmikust ega mälust. Mul on polaroid fotokaamera kasutada, millega endale keerulistest stseenidest teen fotomärkmeid. Päeval filmitud stseenidest koostan siis õhtul täpse aruande, mis läheb hiljem filmi kokkulõikava toimetaja kätte. Aruande lehtedele on märgitud kaamera asetused, fookused, stseeni täpne sisu selle tekstiga millega ta filmiti. Ühte stseeni filmitakse tavaliselt 4-6 korda, harukordadel kuni 10 korda. Direktor (s.o. näitejuht) otsustab, missugused stseenid olid tema arvates parimad mänguliselt, nende kohta teen märkuse, et kuuluvad ilmutamisele.

— Vastutust näib teil palju olevat.

— Arvestades seda, et iga eksitus maksab sadandeid naelu igalt minutilt, kui tuleks uuesti filmida.

— On teil sedagi juhtunud?

— Õnneks mitte niisuguseid eksitusi, mis oleksid vajanud uuesti filmimist. Armastan kontinuiteedi-tööd seepärast, et olen nii algusest lõpuni tegeliku filmimise juures. Aga tööpäevad võivad olla väga pikad ja kurnavad. Teinekord tuleb töötada väga rasketes tingimustes.

— Näiteks?

— Paar aastat tagasi filmisime Austraalia metsikus võsas talve ajal "Ned Kelly'd" Mick Jaggeriga peaosas. Filmimine toimus üle saja miili kaugusel Canberrast, elasime talude "cottage'ites", kus oli niipalju hiiri, et nad pugesid meie kampsunite alla, mida ka magades seljas hoidsime. Lisaks jälgisid meid igasugused õnnetused. Kõigepealt naispeaoseline Marianne Faithfull neelas filmi algul niipalju magamistablette, et temast saanud enam osatäitjat. Siis sü's selgitamata põhjustel põlema karavani täis kostüüme ja hävisid tules. Stseenis, kus 50 politseinikku piiravad ümber Ned Kelly ja teda tulistavad, olid kogemata ühel paukpadrunil kuuli kest sisse jäänud ja tabas just Mich Jaggeri kätt, kes muidu oli üleni kuulikindlas rüüs — töö temaga tuli kümneks päevaks katkestada.

— Olite kaastegev viimastes James-Bond-filmides, need filmiti õnnelikemates olukordades?

— Luksuslikumates olukordades, oleks õige sõna. Mis puutub õnnelikesse olukordadesse, siis on selles suhtes meelde jäänud vene pagulaskirjaniku Nabukovi romaani järgi filmitud "Laughter in the darkness" (Naer pimeduses) filmimine, kuigi see algas kurja ennustavalt: paari nädala filmimise järgi Londonis läks peaosaline Richard Burton direktor Tony Richardsoniga riidu ja marssis filmist välja. Tema asemele värvati draamanäitlejana endale nime teinud Nicol Williamson ja siit peale läks kõik hästi, kuigi ka see näitleja oli teatripublikule tuntud oma n.ü. "tundelise iseloomu" poolest (kes näiteks publiku sosistamise puhul võis lavalt välja marssida). Suurem osa sellest filmist vändati suvel Mallorca saarel, meil olid oma suvilad kasutada ja valitses harmooniline koostöö meeleolu, mis igakord erinevate artistlike temperamentide koondumisel ühte filmi just ei juhtu."

Kuuleme veel Enelt, et ta on koos töötanud tuntud näitlejatega nagu Lee Remich, Anna Karina, Clair Bloom, Janet Suzman, Richard Burton, Dick Van Dyke, Richard Attenborough, Alan Bates, Ian Holm, Nicol Williamson jt. Keskmiselt on Ene normiks olnud kolm mängufilmi aastas ja kuigi ameeriklased mõned aastad tagasi loobusid filmimast Inglismaal, mis ca 80 prots inglise filmilavastusega seotud personalist tööta jättis, kuulub Ene nende hulka, kellel seni on pidevalt tööd jatkunud. Ta just lõpetas noortefilmi, kus on kaastegevad 250 last ja mitmesugused loomad, eesotsas baby-elevandiga.

Küsime veel Enelt, kas filmiringides teatakse, et ta on eestlanna?

— Miks mitte. Mõned hüüavad mind praegugi veel "The girl from Estonia" ja pidin vastama igasugu-seid küsimusi Eesti üle.

— Kuulsime teie isalt, et teil oli omamoodi kõnelus Eesti üle ühe vene kultuuriatasheega — kas teie ei tahaks sellest meile kõnelda?

— Ah see juhus... Ühel näitlejate partyl tutvustati mulle Ian Holmi poolt N. Vene kultuuriatasheed, kes oli hoolitsenud inglise näitlejate eest, kui need Moskva kunstiteatris käisid Shakespeare mängimas. Minu tutvustaja rõhutas, et "see on meie eestlanna, kes elab Londonis". Kultuuriatashee, kes rääkis muide hästi inglise keelt, taipas kohe, et tegemist on pagulasega ja ütles mind uurides: "Ma usun, et teie meid venelasi ei armasta. Aga uskuge mind, väikesele Eestile oli sarnane lahendus majanduslikult palju parem." Küsisin temalt: "Aga mida ütleksite teie, kui USA teie maa okupeeriks? Majanduslikult oleks ju teil siis kindlasti palju parem!" — "See on võimatu, et USA meid kunagi okupeeriks," ütles venelane. — "Mispärast — ainult sellepärast, et olete suurriik, meie aga olime väikeriik —" vastasin. Venelane pidas paremaks nüüd teisele teemale üle minna. Majaperemehega jumalaga jättes oli ta vajalikuks veel pidanud majapremehele öelda, et "see eestlanne teil näib väga terane olevat..."

FILMISÖBER

Eestlased maailma EDETABELITES

Igal aastal ilmuv rahvusvaheline kergejõustiku statistika aastaraamat, mis toob igal alal aasta kohta 100 parimat, ilmus tänavu hiljem kui tavaliselt. Meie iga-aastane ülevaade eestlaste osas pidi seetõttu ka hilinema. Noppides saja parima mehe hulgast eestlaste saavutused, avaneb umbes samasugune pilt kui eelmistel aastatel. Mullustest tabelitest leiame 20 nime 23 resultaadiga. Ka nimed on peaaegu kõik tuttavad varasematest aastaraamatutest. Juurdetulijaid on ainult mõni üksik. Parimaks alaks on juba mitmendat aastat järjest kümnevõistlus, kus seitse eestlast on saanud saja parima hulka.

Ka on sel alal kõrgemaid platseeringud, kui mitte arvestada Jurkatamme 2—5. kohta 200 m tõkkejooksus. Kuid sel on väga vähe harrastatud ala ja sellele ei saa omistada võrdset väärtust teiste aladega. Tabelis on toodud näiteks ainult 15 tulemust.

1970. a. maailma edetabelis meeste osas figureerivad saja esimese hulgas järgmised eesti päritoluga kergejõustiklased (sulgudes nende platseeringud).

800 m — E. Leps 3.43,9 (82), 1 mill — E. Leps 4.01,4 (43—46), 10.000 m — A. Nurmekivi 28.58,8 (60), 110 m tk. — K. Jurkatamm 13,9 (36—58), 200 m tk — K. Jurkatamm 23,1 (2—5), 3000 m tak. I. Ruus 8.43,4 (78), kaugushüpe T. Lepik 7.83 (29—33), E. Brossman 7.76 (58—63), kolmikhüpe — J. Liigand 16.34 (24), E. Brossman (16.25) kõrgushüpe — J. Tarmak 2.17 (19—24), teivashüpe — Ü. Iter 5.00 (60—69), A. Luigela 4.93 (81—84), kuulitõuge — A. Tammert 18.26 (83—86), kettaheide — V. Kuusemäe 59.44 (39—41), E. Erikson 56.94 (89—90), kümnevõistlus — R. Aun 7831 (16), B. Tolmatshov 7780 (19), T. Berendsen 7668 (33), T. Suurväli 7613 (42), J. Otsmaa 7404 (84), P. Paalo 7369 (88), A. Eller 7363 (90).

Torkab silma, et hüpped on eestlaste tugevamad alad, heited on seevastu alla käinud.

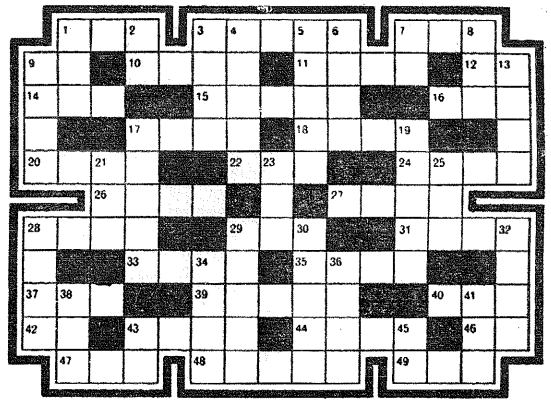
Esmakordselt puuduvad tabelist eesti odaviskajad.

Naiste aladel, kus on esitatud 50 parimat igal alal, leiame neli tulemust: 800 m — E. Hansumäe 2.05,8 (39), M. Kade 2.06,2 (50), kuulitõuge — A. Kärner 15.63 (49—ü), kettaheide H. Parts 55.92 (21).

Seega kaks pagulassportlast — Ergas Leps Kanadas ja Anne Kärner Austraalias olid eelmise aasta eesti parimad.

● **Major Jaan Kurgvel, kes teenis USA-armee varaohvitseride kooli lektorina, komandeeriti teist korda Vietnami. Ta viibis mitmed aastad Saksamaal armee peakorteri juures, kust ta tuli USA-sse tagasi möödunud aasta lõpul.**

EPL ristsõna nr. 34 Eesti luuletajaid

Paremale: 1 eest: luuletaja 3 eesti luuletaja 7 religioon 9 mina 10 eesti luuletaja 11 moekuningas Prantsusmaal 12 sidesõna 14 õigamine 15 eesti luuletaja 16 perekonnapea 17 grupp, koostöötajad 18 karjumine, lärm 20 Doonau lisajõgi Baieris 22 naisolevus 24 hästi kasvatatud naine 26 eesti kirjanik 27 veesõiduk 28 hobueesel 29 tee lahti! 31 me 33 eesti luuletaja 35 eesti luuletaja 37 kardetav narkootika 39 eesti luuletaja 40 kirjanik Kalmuse eesnimi 42 poksispordi oskussõna 43 näo osa 44 vanusele 46 nõnda, sedasi 47 eesti kirjanik 48 eesti luuletaja 49 keha.

Alla: 1 suur. avar 2 kaunavili (om. kääne) 3 rootsipärane naise nimi 4 eestipärane mehe nimi 5 käsk 6 rootsi kettaheitja Bruch'i eesnimi 7 koht Piiblist 8 isikuline küsimus 9 eesti kirjanik 13 eesti luuletaja 17 maja vaim Skandinaavia usundis,ka metsavaim 19 eesti luuletaja 21 mõistus 23 itsitus 25 õnnetuste jumalanna Vana-Roomas 28 eesti kirjanik 29 tehku lahti 3 0maksunõudmist 32 eesti luuletaja 34 kehas 36 allikakoht kõrbes 38 poeg (ingl.k.) 41 on heal sööjal 43 luteetsium 45 negatsioon.

Lahendus 33:

Paremale: 1-A kas 1-D aate 1-H si 2-A ai 2-C ustavus 3-A vas 3-D tele 3-H ue 4-A ami 4-D rakats 5-A salamahti 6-A TAA 6-D aegund 7-A UPI 7-D Lear 7-H au 8-A kilp 8-E re 8-G Alj (j=i) 9-A onu 9-D ai 9-F maja 10-A Oder 10-E Kid 10-H ad 11-A sai 11-D vag 11-G its 12-A AK 12-C peer 12-G ula 13-A keep 13-E Namur 14-A aero 14-E atest 15-A Ars 15-D its 15-G Iir 16-A peeso 16-F ihne 17-A L 17-B Arisoona 18-A Ito 18-D Dno 18 G nun 19-A vandenõud.

Alla: A-1 Kavastu-Koosa B-1 aiamaapind C-1 susi D-1 astraal E-1 Ate F-1 talk G-1 Eve H-1 suu I-1 isesiduja E-4 Ameerika G-4 ahu H-4 TT C-5 la F- 5aga H-6 naljatlus C-7 I G-7 raadium C-8 lu D-8 Parvepoisid F-8 emigratsioon C-10 ei I-11 Sartre B-12 kee-re C-12 perseron E-12 en A 13 kaap E-14 Atos G-14 ei H-15 Inn G-16 h-on A-17 Liv B-17 ATA I-17 and E-18 ne H-18 uu.

● **New Yorgis viibis erialasel konverentsil San Franciscos elunev laevaehituse insener Heino Valvur. Töötades ölikompanii juures, tegeleb ta hiigeltankiaevade ehitamisel tekkivate probleemidega, millistele otsitakse lahendusi.**

"Hõlmab ka Tallinnat"

WASHINGTON (VES) — USA konsulaadile Leningradis ei ole venelased esialgul veel "leidnud" ruume ja see paikneb praegu Astoria on tõenäoliselt põhjustatud sellest, hotellis. Viivitus ruumide andmisel et Vene konsulaat pole saanud kätte temale lubatud maja San Franciscos, kuna sealt üks ameerika üüriline ei taha minna välja.

USA ajakirjanikud teatavad, et USA konsulaat töötab praegu mitteametlikult. Näiteks tuleb sinna mõni ameerika üliõpilane, kes õpib Leningradi ülikoolis, et võtta vanni (!), või tulevad mõned Leningradis viibivad ameeriklased, et lugeda lääne ajalehti.

Leningradi konsulaadi territoorium hõlmab Murmanski, Arhangelski, Novgorodi ja Pihkva piirkondi, Karjala nõukogude vabariiki ja Balti pealinnu — Tallinnat, Riiga ja Vilnist, öeldakse teates.

LÜHEMAD MERESÖIDUD

Helsingi	1½ päeva	**72:-**
Lüübek	3 päeva	**118:-**
Hamburg	4 päeva	**145:-**

Reisige luksuslikku FINNHANSA'ga — pidulik lõbusõit Nynäshamnist.

Pardal tantsuorkestrid, rulett, kino ,õlletuba, ujumisbassein, saun, ärid ja mängutuba kõige väiksematele.

Küsige lähemaid andmeid oma reisibüroost!

Finnlines

Tel. 08/54 11 85

Jag vill prova:

Jag är inte DN-abonnent men vill bli det snarast (eller fr. o. m.).

NAMN

ADRESS OCH TRAPPOR

C/O TEL.

POSTADRESS

Jag vill få tidningen tills jag säger upp den (eller t. o. m.).

Inbetalningskortet önskar jag få varje mån var 3:e var 6:e var 12:e

Stor-Sthlm ☐15:50 ☐45:- ☐84:- ☐163:-

Övr. landet ☐14:50 ☐42:- ☐79:- ☐153:-

OBS! Ju längre period desto billigare pris per dag!

Tidningen börjar levereras inom en vecka sedan kupongen kommit till DN. Startar abonnemanget före ett månadsskiftet debiteras de exemplar som hinner komma före månadsskiftet på det första inbetalningskortet. Lägg kupongen på brevlådan. Betala senare!

Frankera ej DN betalar

DAGENS NYHETER.

Abonnemangsavdelningen

10515 Stockholm

SVARSFÖRSÄNDELSE

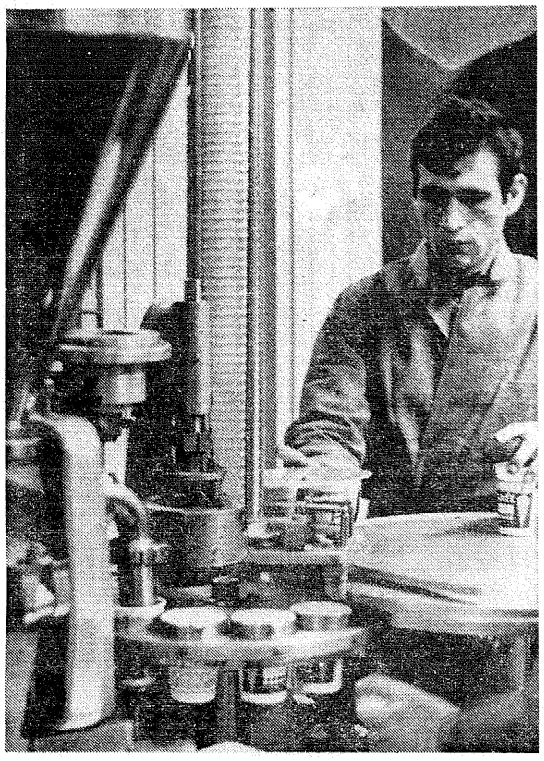
Kontonummer 1405

101 10 Stockholm 1

EPL

Eesti mahlaekspert muutis ka Rootsi nõuded mahladele Külas eesti mahlatöösturil

Eesti Ettevõtjate Ühing korraldas oma liikmetele ja külalistele tutvumiskäigu Lidingöl asuvasse mahlatehasesse "Hälsosafter", mille omanikuks on eestlane Dimitri Mathiesen. Viimane andis arvukale külaliskonnale ülevaate ettevõtte ajaloost ja produktsioonist, misjärele teostati ringkäik tehase moodsates ja avaratesse tööstusruumides. Ettevõtjate poolt soovis Dimitri Mathiesenile tema töös, mis muide on aastatega muutnud Rootsi ametlikku vaadet mahla mõistele, edaspidist edu, ühingu esimees Juho Jäätma.

Siit automaatsest villimismasinast tuleb aastas välja 900.000 portsjoni värsket porgandimahla plastpakendites, millele masin keevitab peale kaane.

Dimitri Mathiesen

Dimitri Mathiesen asutas firma "Hälsosafter" õieti aastal 1951, kuid mahla tootmisega "eesti mõistes" alustas ta õieti peale varsti pärast siia saabumist. Esimene mahlatööstus läks käiku Mariefredis 1947, mille 1951 Konsum ära ostis, muutes Dimitri Mathieseni oma konsultiks mahlatööstuse alal. Viimane oli tookord müügiks sunnitud, kuna põgenikuna siia saabudes puudus tal küllaldane kapital suurema elujõulise tööstuse käikupanemiseks.

Eestis teatavasti oli mahlatööstuse suurimaks ettevõtteks Luscher ja Mathiesen Tallinnas, millise ettevõtte juures Dimitri Mathiesen sai oma kogemused, täiendades end tehniliselt Saksamaal. Rootsi tulles koges ta, et siin mahla mõiste on arenenud oma rada — mahladeks nimetati suhkurdatud, sageli kunstlikest maitse- ja aroomiainetest valmistatud jooke, mida siis tarbija lahjendas.

Joogid, mis praegugi on masstarbimisel. Kuid vahepeal lanseeritud ehtsate mahlade tõttu on mahla mõiste defineerimine ametlikult muutunud ja uues seadusandluses nõuetakse, et "mahlaks" nimetatav jook peab teatud protsendi sisaldama päris autentset mahla, mis tähendab seda, et igasugused "drinkid" jne., mida praegu on müügil, ei tarvitse sisaldada õiget mahla, küll aga need, kus etiketil esineb sõna "saft", s.o. mahl.

Hr. Mathiesen tuletab meelde, et 1944 siia saabudes oli Rootsis tundmatu ka praegu rohkelt levinenud puhas õunamahl — ka siin kasutati suhkurdatud ja keemiliste lisanditega vedelikke. Nii et areng on läinud suunas, mis Eestis iseseisvuse ajal juba oli normaalne.

— Minu põhimõte on alati olnud see, et õige mahl ei tohi sisaldada suhkrut ega keemilisi aroom- ja maitseaineid, isegi mitte kunstlikke vitamiine, sest neid võib igaüks apteegist ise osta. Mahl peab olema loomulik ja autentne. See nõue on muidugi põhjuseks, miks "Hälsosafter" esmasteks tarbijateks on siin Rootsis just n.n. reformärid, mis müüvad ainult tervuslikke ja puhtaid jooke ja toite, ütleb Dimitri Mathiesen. Ja sellele vastavalt on ka meie peaartikliteks porgandi- ja viinamarjamahl. Neist on päevavärskelt müüdav progandimahl ülekaalukalt meie suurim artikkel umbes 900.000 pudeliga aastas — viinamarjanektarist läheb 700.000 pudelit.

"Hälsosafter" päevavärske porgandimahl pressitakse varahommikul otse müügile mineku eel. Firmal on oma kontrakteeritud porgandikasvatused Skånes, kusjuures tingimuseks on, et kasvatamisel ei kasutata kunstväetisi ega kahjuritehävitamise pritsimiskemikaale. Aastas pressitakse umbes 650 tonni toorporgandit. Jääk läheb läheduses asuva Lidingö ratsutamiskooli hobustele maiuspalaks.

— Meie kontraktides marja- ja puuviljakasvatajatega on sees klausul nagu porganditegi puhul, et pritsimist ei tohi esineda keemiliste mürkainetega. See garanteerib mahlade tervislikkuse, ütles hr. Mathiesen. Valmistame muide ka mahlasid mis on turul ebatavalised, näit. laukapuumarja (rootsi slånbär), mustika ja pohla mahlad. Importeerime saksa reformmahlatööstuselt ka kibuvitsamarja-mahla, aprikoosi- ahla jne., mis vastavad meie puhtusenõuetele. Mis puutub importi, siis paljud toormarjad saame külmutatult teistest maadest, näit. Austriast, Poolast, Saksamaalt jne., kuna viinamarjad saame otse Itaaliast pressituina. Valmistame praegu veel mustasöstra, kirsi ja maasikamahlasid peale eelamainitute.

Tunneme huvi, kuidas ettevõte lahendab porgandite koorimisepro-bleemi. Mahla tuleb nimelt pressida puhtaist ja kooritud porganditest:

— Loomulikult ei suuda meie sellist massi koorida manuaalselt. Praegu koorime osalt ise masinaga selle osa porganitest, mis läheb päevavärskena välja. Käsitsi aga kontrollitakse iga porgandit ja lõigatakse välja võimalikud masinast järele jäänud uurendid ja vead. See osa porgandimahlast, mis läheb sügavkülmutatuna müügile, valmistatakse aga koorimistehases auruga kooritud porganitest. Kuumas aurus, mida paisatakse lühikeseks hetkeks juurviljale, vabaneb koor täielikult, ilma "keetmata" toorvilja.

Pressid ja villimismasinad on täisautomaatsed, nii et personalivajadus ei ole kuigi suur. Porgandimahla osas saaks toodang olla märksa suurem, kuid ruumid kipuvad juba kitsaks jääma. Firma on viimastel aastatel saavutanud üha laiema turu ja praegu on läbikäik 2 miljonit krooni aastas.

Torontos suri 25. septembril Elli Talpak, n-na Ale, sünd. 13. septembril 1894 Viru-Jaagupis.

New Yorgis suri 29. septembril sõjaäve tehn. leitnant Jaan Liiv, sünd. 24. juunil 1907 Läänemaal.

Miamis, Floridas, suri 19. septembril Andres Paulus, sünd. 31. detsembril 1904 Narva-Jõesuus.

METSAKODU UUDISMAA
POSTIARVE 69 47 71 FALKÖPING
VABAÕHUPIIRKOND EESTI SKAUTLIKELE NOORTELE

Teravilja osatähtsus toiduna sõjavägedes

Et teraviljale kuulub domineeriv koht inimkonna toitlustamises, oli leib juba muistsetel aegadel ka peamiseks sõduritoiduks. Näiteks on teada, et Vana-Egiptuse riiklikud leivatööstused armee toitlustamiseks paiknesid Alexandrias ja Memfises, kusjuures valitsus veel ostis ja vedas sisse leiba sõjaväe jaoks Süüriast. Tegemist oli nn. sõjaväeleivaga, mis kandis nimetust "keleshet" või "sherpes".

Sõjalise ja sõjamajandusliku tähenduse omas tervili ka Kreekas. Ajaloolane Ksenofon (430—355 e. Kr.) kirjutab, et valitsus nõudis andmeid Attika teraviljavajaduse kohta: palju ta ise toodab ja kui palju peaks sisse vedama. Niisiis kuulus teravilja muretsemine valitsuse tähtsamate ülesannete hulka.

Muistse Kreeka sõjaväes sai iga sõdur päevas ühe liitri teravilja, kas otra või nisu. Purustatuna käsiveskis, mida muide omas iga sõdur, ja röstituna, moodustas taoline sõmerik Vana-Kreeka sõduri peamise toidu. Peale selle kasutati ka püsileiba või kuivikuid.

Veel suuremat tähtsust omas teravili Roomas. Ainuüksi Rooma linnas oli teravilja tarbimine Caesari ajal umbes 14 600 hektoliitrit päevas, mis tähendab iga kodaniku kohta poolteist liitrit. Rahva leivaga varustamine oli valitsuse ülesanne. Öeldi koguni, et "kel on leiba, sellele kuulub ka võim".

Teravilja imporditi Rooma peamiselt Sitsiiliast ja Põhja-Aafrikast. Armee või leegionide varustamiseks olid olemas viljaaidad ja laod. Vilja kasutamiseks kuulusid sõjaväe varustuse hulka käsiveskid. Näiteks omas Rooma armee Saalburgi kastellis sada käsiveskit.

Kui juhtusid seisma ees pikemad rännakud, pidid sõdurid oma "suunormi", 30 kg 15-ks päevaks, ise kaasas kandma. Et kaasavõetava moona kaalu vähendada, laskis Rooma keiser Julianus küpsetada kogu armee teravilja koguse kuivikuteks.

Veel 4. sajandil kuulus leiva kõrval sõduri toidu hulka ka "puls", s.t. teravilja sõmerikust puder. Iga sõduri kohta arvestati päevas pisut üle ühe liitri teravilja, millest suurem osa küpsetati leivaks. Plinius kirjutab, et sõjaväe leiva küpsetamine oli õieti väga lihtne: võeti kaks kolmandikku jahu ja üks kolmandik vett. Saadud taina küpsetati süte kohal õhukeseks koogiks.

Mereväes küpsetati eriti kõva leiba, panis nauticust, mida vahetevahel nimetati ka buccellatumiks. Et leivatootmist hõlbustada, leiutas rooma sõjaväeinsener Vitruvius Pollo 24 a. e. Kr. vesiveski.

Germaanlaste ja gallialaste sõjaväetoidu kohta on olemas väga vähe andmeid. Caesari "Commentarii de bello gallico" kohaselt on aga ka sääl kasutusel teravili, kuna Caesar ütleb, et ta laskis külad põlema süüdata ja teravilja jahvatada.

Vähe krijalikke andmeid leidub ka keskaegsete armeede toitlustuse kohta. Vaid teoses "Capitulare de villis" nenditakse, et sõdurite peamiseks toiduks on jahu ja vein. Kuidas aga jahu täpselt kasutati, pole teada. Seevastu on aga teada, et näiteks Karl Suur pööras suurt tähelepanu pagaritööstuste organiseerimisele. Aastast 1476 pärineb sõjaväele antud käsk, et kuskil ei tohi hävitada veskeid ja küpsetusahje.

Tähtsat osa etendas leib ka 30-aastases sõjas. Kroonikates mainitakse, et kui Gustav Adolfil läks korda tuhat leivavankrit põletada, [illegible] keks. Kuid ka rootslastele valmistas leiva küpsetamine suuri probleeme, kuna näiteks Nürnbergi piirkonnas leidus väga vähe veskeid.

Leivast köneleb ka Baseli kroonika, kusjuures konstateeritakse, et 8. okt. 1634 oli linn sunnitud vööraste-le armeedele andma 25 000 leiba. Kolm päeva hiljem tuli anda veel kümme tuhat leiba ja viis päeva hiljem 12 000 leiba.

1668 sai saksa sõjavägi oma kuulsa sõjaväeleiva, niinimetatud "Commisbroti". 18. sajandil loodi armeedesse väli-pagaritööstused ja veeti küpsetamiseks vankritel kaasa vastavaid raudahje. Sõdurileib valmistati 18. sajandil Prantsusmaal täiesti peenest jahust, kusjuures võeti küpsetamisel kaks osa nisu- ja üks osa rukkijahu.

Hollandis ja Saksamaal kasutati peamiselt rukkijahu ja kliisid, Itaalias aga puhast nisujahu. Sõdurileiva päevaseks normiks oli Prantsusmaal poolteist kuni kaks naela. Kõrgema normi said ratsaväelased. Itaalias oli norm väiksem, Preisimaal aga suurem (1 kilo). Leiva kõrval oli kasutusel ka kuivikud, mida Saksamaal toodeti rukkijahust. Arvestuste kohaselt säilisid kuivikud kuni kümme aastat, moodustades seega ka nn. varutoidu.

Pärnu jõe allikate vesi juhtimisele Tallinna Ülemistesse

Nagu kommunistliku "Kodumaa" 29.9.1971. a. numbrist selgub on kavatsusel kaunis ulatusliku Roosna-Alliku allikjärve vee ärakasutamine senisest "paremaiks" otstarbeiks. Sellest järvest saab nimelt alguse Eesti suurim jõgi, tervelt 144 km pikkune Pärnu jõgi. "Kodumaa" arvates aga voolanud ühtlase temperatuuriga rohke allikavesi tarbetult minema, kuid edaspidi hakkavat "Kirovi"-nimeline kalurikolhoos allikate vett kasutama rajatavas forellikasvatuses. Osa väga kvaliteetset vett aga juhitavat Purdi-Jägala-Pirita kanali kaudu Ülemiste järve, "et kustutada tallinnalaste kasvavat janu", nagu see kõlab.

Sellest perspektiivirikkast sõnumist kahjuks ei selgu, millised kaasnähted taoline Pärnu jõelätte vee ärasuunamine lõuna asemel põhja endaga kaasa toob. Tõenäoliselt tuleb arvestada Pärnu jõe ärakuivamisega vähemalt selle ülemjooksu osas.

Olgu mainitud, et Eesti rikkalikust allikate üldarvust (üle 4.500) leidub suur osa just Põhja-Pärnumaal, endise Korbe maakonna aladel. Siinseist allikaist valgub vesi nimelt nii põhja kui ka lõunasse (veelahe), olles alguseks mitmeile Kasari jõgikonna harujõgedele või nende süsteemi kuuluvaile. Näiteks asus kunagise Korbe "kuninga" mäil veel 16. sajandi algul tervelt viis allikat, neljas neist voolas vesi põhja poole — Vigala (Kasari) jõkke, kuna ühest sai alguse oja, mis suubus lõuna poole Korbe (Kirbu)-Jõõpre-Audru jõkke. Kaks allikaist olid rohumaade ja karjatamise huvides kividega täidetud, kuid olid kunagi moodustanud omaette veskijärved.

Leinateateid

Detroitis, USA-s suri 29. sept. Roman Reimann, sünd. 10. aug. 1912 Eestis.

Eestis suri 25. septembril Anna Krüps, sünd. 25. märtsil 1885.

Göteborgi Põllumeeste Kogu lõikuspeo perenaised. Vasakult: Liine Vest, Hilda Uukareda, Leida Aibast, Salme Hein ja Neomilla Murro. (EPL-foto: O. Kopler)

Muskushärg (ja veis) uus KODULOOM INIMESELE

Norrasse toodi mõni aeg tagasi muskushärgi ja -veiseid, kes kunagi on kuulunud maa loomastikku, kuid on ammugi hävinenud. Looma kohanesid tühimaadel ja neid on üksikuid tulnud Rootsigi. Ameerikas on aga käimas uus plaan muskushärgadega, kellede vill on suure väärtusega — neist püütakse teha uut koduloома inimesele. Vastavad katsed on käinud juba 16 aastat ja tulemused näivad olevat positiivsed.

Muskushärja-veise kõige lähemaks praegu elavaks sugulaseks kits, kõik ta otsesed "esivanemad" on maakeraalt kadunud. Pika ja tiheda karvakattega ja suurte kõverate sarvedega, võib ta olla hirmuäratava välimusega, on aga tõeliselt rahuliku loomuga ja sõbralik elajas. Isaloom on ölgade kohalt nelja kuni viie jala kõrgune ja kaalub 350—400 kg.

Muskusveis oli eelajaloolisel ajal laialdaselt levinud mitme mandri põhjapoolsetel tühialadel, kust jää ta surus lõuna poole ja kus ta langes inimese küttimishimu ohvriks sellisel määral, et oli täielikus kadumisohus.

Euraasiast on loom näiteks täiesti kadunud ja praegu leidub teda ainult Põhja-Kanadas (umbes 10.000) ja Gröönimaal (umbes 6000). Kanada valitsus pani 1926. aastal looma täielikku kaitse alla.

Muskusveise peamiseks vaenlaseks on olnud hunt. Selle kallaletungide vastu kaitsevad nad end omapärasel viisil — moodustavad ringi, mille keskele jäävad abitud vasikad. Selline ringkaitse teravate sarvedega on küll tõhus huntide vastu, kuid kasutu inimese puhul. Isegi primitiivsel inimesel oli kerge tulla lähedale ja sooritada tapmist noole ja odaga. Muskusveise komme, jäädа kaitsema langenud kaaslase surnukeha, viis sageli kogu karja mahatapmiseni.

Milles seisab muskusveisi kasulikkus, et teda tahetakse kodustada? Selleks "magnetiks" on ta pealmise paksu kasuka all asuv õhuke ja peenike karvakate.

See läheb suve tulekul lahti ning seda saab looma seljast ära tõmmata laiade ribadena. Sellel alusvillal on umbes samad omadused mis kashmiirivillal. Ta kiud võivad olla isegi pikemad ja peenemad kui kashmiiri omad. Ühest naelast villast, mida täiskasvanud loom annab aastas 2—3 kg, saab teha 16 km lõnga! Sellest valmistatud kleit kaalub ainult veidi üle 100 grammi, on seega imekerge, kuid sealjuures väga soe. 1,2 m pikkuse ja 40 cm laiuse salli kaaluks on ainult paarkümmend grammi.

Muskusveise alusvilla ehk kviviuti käsitööstuslik kasutamine on mõeldud peamiselt eskimode majandusliku olukorra ja elujärje parandamiseks. Juba praegu on Kanadas ja USA-s tegevuses umbes 200 eskimo kudujat. Kuigi valmis kviviutiproduktid tulevad müügile üsna kõrge hinnaga ja kujunevad seega luksuskaubaks, loodetakse neile siiski turguja ostjaskonda, nagu seda on kashmiiril, mingil ja sooblil.

Ameerika paremad universaal kaubamajad ongi juba võistlemas müübiõiguste pärast.

Muskusveise kodustamise idee pärineb Vermontis asuva Põhja-alade põllunduse uurimisinstituudi juhataja-lt John Teal'ilt. Saanud Kanada valitsuselt loa seitsme vasika püüdmiseks, asutas ta 1954. aastal Vermontis esimese aretusfarmi. Noored loomad püüti Kanada Arktikas ja see toiming on üsna keeruline ettevõte. Püüdmine toimub helikopteri abil. Sellega madalalt lennates hirmutatakse kari laiali, mille järele maandudes katsutakse mõni eemalejooksnud vasikas kinni nabida. Kuni noor loom kaalub kuni 75 kg, pole selle äratoomine ka kuigi hõlbus töö. Õnnelikkudel juhtudel on kätte saadud korraga koguni kaks vasikat. On aga olnud ka ebaõnnestumisi, kus ühe püügiretke saagiks olid ainult isased loomad. Loomade hulga suurendamiseks on aga vaja rohkem emaloomi.

Esimene katsejärk Vermonti kasvufarmis kestis kümme aastat ja selle aja jooksul selgus, et muskusveised on igati sobivad kodustamiseks ja karilocmadena pidamiseks. Nad toodavad kasulikku produkti, siginevad kergesti ka vangistuses, on sõbralikud inimese vastu ja üsna suure intelligentsiga. Sealjuures ei vaja nad lauta ja tarvitavad äärmiselt vähe toitu, — umbes üks kuuendik sellest hulgast, mis sööb tavaline veis. Nende eelistatumaks toiduks on noored pajulehed ja võrsed. On imetlusväärne, kuidas muskusveis saab elada kaugel põhjas, kus ainsaks taimekasvuks on üksikud rohumättad. Talvel pääseb ta neile läbi lume ligi oma tugevate kapjade abil ning "joob" lund janu kustutamiseks.

Vabaduses paaritub muskusveis hilissuvel või varasügisel ja vasikas sünnib kaheksa kui järel. Kuna vasikas viibib ema juures kuus kuud, siis saab loom poegida ainult iga kahe aasta tagant. Kasvujaamas võeti vasikad ema toidult ära juba kolme kuu pärast, mis tegi võimalikuks poegimise igal aastal ja mille tagajärjel kari kasvas märksa jõudsamini. Ning vasikas õppis mõne päevaga sööma pudeli otsa kinnitatud kummivoolikust.

Aretusfarmi juhataja J. Teal jutustab huvitavaid lugusid muskusveise suhtumisest inimesse. Igal loomal farmis oli oma nimi ja nad reageerisid kohe seda kuuldes.

Ainuke, kes neile oli antipaatne, oli loomaarst. Nähes juba kaugelt selle autot tulemas, taganesid nad kopli kõige kaugemasse nurka. Selle süstipritsid olid neile ilmselt vastumeelsed. Loomad on tulnud inimestega koos ujumisbasseini karastust saama ja korra nad isegi moodustasid kaitseringi oma peremehe ümber, pidades lähenevaid koeri ähntideks! Neid on raske pildistada, kuna nad tulevad kaamerat nuusutama. Ja kui mõni külastaja juhtub neid silitama ja sügama, kasuatvad loomad seda inimese taskute revideerimiseks, otsides sealt peamiselt õunu.

Muskusveised armastavad söita toitu toovatel regedel, kusjuures kui üks loom on veidi maad saanud seda lõbu tunda, lükkab teine ta maha ja hüppab ise asemele. Isegi pallimängust peavd nad lugu.

Kui visata suur pall karja keskele koplisse, jaguneb kari kaheks pooleks ning hakkab vastamise palli edasi-tagasi veeretama.

Muskusveise uudishimu pole aga sugugi rumalat laadi. Kui suleti koplivärav, jälgis kari seda tähelepanelikult. Kuigi värav pandi kinni ketiga ja selle peale veel tabalukk (mis küll jäi kinni vajutamata), kulus ühel loomadest keti lahtitõmbamiseks ainult viis minutit. Ja varsti tundsid seda trikki kõik teised ka.

Vermonti aretusjaama tegevus tuli aga lõpetada kümne aasta järele mitmesugustel põhjustel. Esiteks oli kliima liiga soe. Kuna muskusveisel puuduvad higinäärmed peaaegu täielikult, siis on ta oma paksu kasukaga tundelik soojuse vastu, eriti maisjuunis sündinud vasikad. Mitmesugused sisemised parasiidid, mis olid Põhjas tundmatud, surmasid mitu looma. Ning muskusveise uudishimust tingitud tuvustel lõunapoolse fauna esindajatega, nagu okassiga, olid ka ebameeldivad tagajärjed.

Otsustati asutada uued kasvujaamad kaugemal põhja pool ning need on praegu tegutsenud heade tulemustega. Colleges, Alaskas asuvas farmis on praegu umbes sada looma. Ning teine kari on kasvamas veidi hilje rajatud farmis Ungava Bays Quebeci põhjapoolses otsas. Viimastena on loodud kasvujaamda ka Norras, Gröönimaal, Islandil ja Loodeterritooriumil.

Samal ajal käib õpetuse andmine eskimo meestele karjapidamises ja naistele kodumises.

Ning varsti võib alata projekti kolmas osa: muskushärja jagamine koduloomana eskimo küladele Alaskas ja Kanadas.

Sellega on loota kindlat sissetulekut tuhandetele hädalistele perekondadele, kes praegu elatuvad ainult toetustest — tänu loomale, keda nende ja meie esivanemad korra olid peaaegu hävitanud.

Hiiglased varisevad Ajakirjanduse-surm tabab ka GIGANTE

(VE) — Televisiooni ajastu võidukäik hakkab üha rohkem kadu kuulutama massilise tiraazhiga ajalehtedele ning ajakirjadele. Toronto oli seni üks vähesid linnu Põhja-Ameeriks, kus ilmus paralleelselt kaks õhtulehte. "Telegrami" hingusele minek on annud sel alal nüüd monopoli "Star'ile". Sama võib lähemas või kaugemas tulevikus juhtuda ka teistes Ameerika mandri suurlinnades näiteks Chicagos, kus teisele õhtulehele on juba mitu aastat omanike poolt tohutult juurde makstud. Samuti on üldiselt teada, et kuulus Londoni "The Times" vajab ilmumiseks miljonitesse dollaritesse ulatuvaid finantsilist vereülekandeid, kuid selle omanik, lord Roy Thomson on niivõrd rikas, et ta võib seda enesele lubada.

"The Times" on talle äärmusliku ajakirjandusliku prestiizhi sümbol ja seetõttu on ta otsustanud seda iga hinna eest hoida. Prestiizhi tähendas omanikule, John Bassett'ile ka tema "Telegram", kuhu ta investeeris isiklikke miljoneid, kuid Bassett ei ole kaugeltki nii rikas mees kui Roy Thomson ja see otsustas Toronto teise suurajalehe saatuse.

19. oktoobril lõpetab ilmumise ka USA suurajakiri "Look" sellest hoolimata, et tellijate arv saavutas hiljuti 28 miljoniga oma kõigi aegade kõrgpunkti. Ka siin on kõige muu kõrval mängus 67-aastase asutaja ja peaosaniku Mike Cowles'i prestiizh, kes ütles: "See ajakiri on minu beebi. Mina asutasin selle ja ma müüksin kõik mis mul on olemas, et ainult seda elus hoida".

Paraku ei olnud see aga võimalik. "Look'i" majandushäired probleemid algasid 1965.a., millal sissetulek kuluti osas hakkas järjekindlalt alla käima. Möödunud aastal oli juba olukord nii halb, et juhtkond võttis tarvitusele drastilised abinõud. Personali kärbiti 20 protsendi võrra ja samal ajal kärbiti tahtlikult tiraazhi selleks, et alandada kuulutuste hindasid ja teha need võistlusvõimelistemaks teiste ajakirjade ning televisiooniga. Samuti ei kohkunud väljaandja tagasi teiste harude tulude sissepumpamisest känguvasse suurajakirja, kuid see kõik oli lootusetu.

Olles 21 aastat profiidiga töötanud, hakkas "Look" otseselt kahjusid kandma 1969.a.

Möödunud aastal töötati juba 5 miljoni dollarilise kahjuga ja kui käesoleva aasta kolmas veerand saabus, tuli jällegi leppida suurte puudujääkidega. "Me lootsime edukat viimast veerandit ja koos sellega ajakirja eluõiguse jatkumist, kuid meie lootused ei täitunud," ütles Cowles, tehes hiljuti New Yorgis, Hiltoni hotellis kiiruga kokkukutsutud pressikonverentsil teatavaks ajakirja hingusele minemu. Mis oli selle põhjuseks?

Kõigepealt muidugi televisioon, mille kaudu firmad eelistavad nüüd rohkem kuulutada kui ajakirjanduse veergudel.

Teiseks järjest suurenevad ametiühingute nõudmised palgakõrgenduseks ning üldine produktsioonikulude tõus. Kolmandaks ja väga kaaluvaks teguriks oli postikulude järsk suurenemine. Möödunud aastal olid ajakirja postikulud kogusummas 4 4 miljonit dollarit, kuid kuna järgmise viie aasta jooksul kõrgendatakse ajakirjade postitariife 150 protsendi võrra, oleks juba 1977. a. saabunud olukord, kus "Look" pidanuks ajakirjanumbrite tellijaile kättetoimetamiseks kulutama 10 miljonit dollarit aastas. "See ületab kõik mõistlikkuse piirid", ütleb Cowles ja lisab: "See kujuneb surmaotsuseks kindlasti veel paljudele teistelegi ajakirjadele."

Cowles ja paljud teised ajakirjade väljaandjad on korduvalt esitanud palveid USA valitsusele ajakirjade postitamiskulude kärpimiseks, kuid ilma tagajärgedeta.

Cowles ennustab, et üks ajakiri, kes kindlasti ellu jääb, on "Life". Tegelikult võitles ka "Life" varem raskustega, kuid nüüd, kus "Look" peakonkurendina on alistunud, vaadatakse päris optimistlikult tulevikku.

"Life" võtab üle ka mõned "Look'i" kuulutuseagendid ja tiraazhieksperdid, kes vallandati koos 200 teise ajakirja teenistujaga selle New Yorgi peakorteris.

Castro lõpetab vaba väljapääsu USA-sse

MIAMI — Ühe liigutavama vaatepildi Miamis moodustavad Kuuba põgenikud, kes Miamisse saabunult suudlevad Ameerika pinda. Sellised "vabaduselennud" toimusid 1965. a. peale kaks korda päevas Kuuba ja Miami vahel ja tõid kogusummas 245 805 kuubalast USA-sse. Paar nädalat tagasi maandus Miamis 2879-s selline lend 85 reisijaga ja jääb ka vähemalt esialgu selles osas viimaseks. Kuuba valitsus on USA-le teatanud, et nimekirjas on veel umbes 1000 põgenikku, kes soovivad USA-sse asuda ja nende sorteerimiseks tuleb pidada mõnenädalaline vaheaeg.

Pärast viimaste põgenike ületoomist lõpetatakse need lennud. See otsus võib jätta hädasse tuhanded kuubalased, kes andsid ära oma töökohad ning varanduse lootuses pääseda USA-sse. Arvatakse, et Kuuba valitsuse otsus on rajatud kahele peamisele põhjusele — esiteks on Castro juba lahti saanud kõigist oma vaenlastest, kellede USA-sse asumist ta soovis ja teiseks on tegemist N. Liidu survega, kes leiab, et selline massiline ümberasumine annab kommunismile halva nime. Teisest küljest on "vabaduselennud" sattunud ka USA-s kriitika alla ja juunis ähvardas Senati vastav komitee lendude finantseerimise lõpetada, juhtides tähelepanu sellele, et USA riigikassa on nendeks kulutanud juba 4 miljonit dollarit.

Samuti toodi esile, et see õhusild on diskrimineeriv teiste Ladina-Ameerika elanike suhtes, kes samuti sooviksid USA-sse välja rännata, kuid peavad kaua järjekorras ootama.

Kuubalased aga võetakse vastu eesõigustatud korras. Lendude lõppemine elustab kindlasti uuesti põgenemise üle Florida merekitsuse, millist teed kaudu on 1959. a. peale 14 684 kuubalast pääsenud vabadusse — kohati isegi omavalmistatud parvedega.

Kui küsimuses on rahvariided

Eesti Komitee Naissektsiooni kaudu on aastate jooksul endile rahvariideid tellinud eestlased Rootsis, Inglismaal, Hollandis, Saksamaa, USA's, Kanadas ja mujal. Sealjuures on EK Naissektsiooni heamel märkida, et teele saadetud rohked ülikonnad on tellijate nõudmisi rahuldanud ja hinnalt vastuvõetavad olnud.

EK Naissektsioon paneb suurt rõhku sellele, et tema kaudu tellitud tahvariided, nende üksikosad ja ehted vastaksid etnograafilistele nõuetele, oleksid valmistatud parimast materjalist ja hästi viimistletud. Neid nõudeid peetakse silmas nii täiskasvanute kui laste ülikondade juures.

Järelpärimised rahvariiete asjus, tellimised, nõuküsimine jm. pöördida juhatuseliikme pr. Siir. Kandre poole. Tel 48 68 58. Aadr: Lidköpingsvägen 44 121 49 Johanneshov.

New Yorgis suri 29 septembril end. sõjaväelane leitnant Jaan Liiv, sünd. 24 juunil 1907 Läänemaal.

Kirjanduslik sügishooaeg

Mälk kirjutab mälestusi Arvo Mägi Ühendriikidesse

Eestlaste kirjanduslik sügis Rootsis algas Eesti Kirjanike Kooperatiivi poolt kirjastatud Arvo Mägi ajaloolise romaaniga "Uued isandad", mis õieti on teiseks köiteks tema seeriale "Karvikute kroonika", kus esimene teos kandis pealkirja "Risti riik". Teise raamatuna ilmus hiljuti surnud Eesti Vabariigi saadiku Soomes Aleksander Varma postuumne memuaarteos "Diplomaadi mälestused", mis käsitleb sündmusi eeskätt Eesti iseseisvuse hävitamise ümber. Järgmisena on oodata Bernard Kangro uut romaani "Joonatan". Eesti Päevaleht vestles kirjandushooaja alguse puhul Eesti Kirjanike Kooperatiivi juhatuse esimehe Arvo Mägiga, puudutades ka tema enda teost, mis avas sügishooaja.

— Kirjanik Arvo Mägi, mida ütlete alanud uuest kirjandushooajast siin Rootsis?

— Pean konstateerima, et käsikirjade puudust ei ole. Selle tõttu võib raamatute väljaandmine jätkuda normaalselt, keskmiselt üks igas kuus.

— On kerkinud uusi autoreid?

— Ei, uusi kahjuks ei ole. Huvitav on vast siiski mainida, et uue hooaja alguses on oodata vanameistrilt August Mälgult mälestusi, millised kallal ta on pikemat aega töötanud. Ristikivi jatkab oma sarja, mis käsitleb ajaloolisi teemasid. Ta ise on välja andnud, et uus raamat on üles ehitatud põnevusele. Seda on huvitav lugeda.

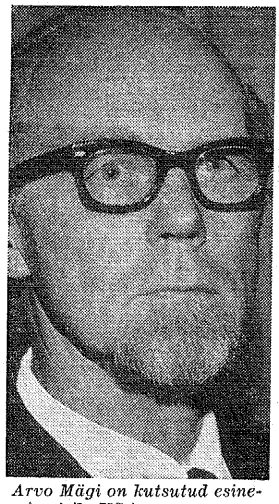
Ka Arvo Mägi enda romaan "Uued isandad" on ajalooline. Kui Ristikivi oma järgmises raamatus liigub Euroopas Kopenhaageni ja Wiini vahel, siis Arvo Mägi käsitleb eesti ajaregu:

— Kas tohime küsida millist ajastut?

— Uued isandad kujutab aega Vene-Liivi sõja algusest kuni Põhja sõja tegeliku lõpuni, kokku umbes sajandiviiskümmend aastat. See oli üks tragasemaid ja kannatusrikkamaid ajajärke meie ajaloos. Alguses seitsekümmend aastat sõdasid neljа osapoolt — Vene, Poola, Rootsi ja Taani. Siis umbes sama pikk rahuaeg Rootsi valitsuse all. Ja lõpuks katastroofid — suur nälg ja Põhja sõda koos katkuga. Karvikud — nagu kogu meie rahvas — elasid selle aja siiski kuidagi üle. Rootsi ajal muutus elu koguni pisut paremaks.

— Mitu köidet Karvikutest on veel kavatsusel?

— Teos on kavandatud viie osalisena. Kolmas osa, mis mul praegu käsil, ulatub Põhja sõja lõpust Krimmi sõja lõpuni möödunud sajandi keskel. Neljas sealt edasi kuni Vabadussõja lõpuni ja viies iseseisvuseajaga alates kuni tänapäevani välja.

Arvo Mägi on kutsutud esinemisreisile USA-sse.

— Kuidas kerkis idee selleks ajaloliseks sarjaks?

— Idee tekkis mul aastal 1963 Taani Bornholmi saarel suvitades. Mind on alati huvitanud ajaloo kultuurilooline osa, vähem poliitiline. Loomulikult olen pidanud palju ajalugu lugema, et tausta saada. Kuid Karvikute suguvõsa koosneb tavalistest, igapäevastest inimestest ja mitte ajalootegijaist. Karvikud vahetavad tihti elukohta ja ametit, see liikuvus laseb elu vaadata mitmest eri vaatekohast. Kui neid oleksin kujutanud ainult talupoegadena, siis oleks kroonika muutunud vähem vahelduserikkaks ja igavamaks.

— Nii siis Teie arvates erineb too kroonika tavalisest ajaloolisest romaanist. Milles on erinevus?

— Olen sarja ristinud kroonikaks just selle pärast, et selles ei ole nii palju romantikat ega dramaatikat kui harilikus ajaloolises romaanis. Karvikute elukäigu kõrval on ära toodud kõik ajaloolised sündmused, mil meie rahva saatusega ühist. Arvustajad on ütelnud: Karvikud ei tee ajalugu, vaid ajalugu kujundab neid.

— Kuidas vaatavad kirjanikud sellele, et meie vaimuinimesed, ka üks kirjanik, annavad kodumaal käies intervjuusid pagulasühiskonna lõhkumiseks mõeldud okupatsiooni väljaannetele?

— On mõtlematu ja ebasolidaarne pagulasühiskonna suhtes, kui meie kultuuritegelased (olgu nad siis teadlased, muusikud, kunstnikud või kirjanikud) lasevad end ära kasutada nõukogude propagandaaparaadi käsilastel. Ajaleht Kodumaa on aastaid labaselt laimanud ja teotanud meie poliitikuid, avaliku elu ja kultuuritegelasi. Inimesed, kes lasevad end intervjueerida selle ajalehe kaastöölisel, peavad olema poliitiliselt kas äärmiselt naiivsed või kannatama mingi enesealandamise kompleksi all.

— Mida on Teil praegu veel käsil?

— Tuleb trükivalmis seada paguluskirjanduse ajalugu, mida oleme pikemat aega koostanud koos Karl Ristikiviga. Paguluskirjandus on juba üle veerandsaja aasta vana ja nõuab ülevaate tegemist. See ei ole kerge, kui tegemist on üle 350 teosega, neist üle 200 romaanid, üle 100 luuletuskogud ja umbes viiskümmend novellikogu. — Kõige aktuaalsem on praegu aga reis USA-sse. Kesk-Lääne Noorte Koondis Chicagos on kutsunud mind ettekannet pidama ja oma loomingut esitama. Samasugused esinemised toimuvad veel Baltimores, New Yorgis ja Torontos ning võibolla veel paaris kohas. Reis toimuks novembri teisest poolest detsembri alguseni. See on niisuguste esinemisreiside sarjas juba õige mitmes. Varem on USA-s käinud muuhulgas ka Karl Ristikivi ja Kalju Lepik.

Intervjueeris: **JUHAN KOKLA**

RAADIO SAATED eestlasile

AMEERIKA HÄÄLE eesti saated antakse iga päev kl. 16—16.30 ja 17.30—18 Rootsi aja järele lainepikkustel 13 m (21 740 kilohertsi), 19 m (15 235 ja 15 270 kh), 25 m (11 960 kh) ja 31 m (9 660 kh).

Lisaks kõigis saateis antavaile päevauudistele ja kommentaaridele päevaküsimuste kohta on eriteemade käsitlus eestikeelseis saateis järgmise rõhuasetusega: Pühapäeviti esimeses saates usulisi meditatsioone, kumbagis saates tänapäeva noore põlvkonna küsimusi, esmaspäeviti Ameerika olustikku, teisipäeviti välis-eesti kroonikat, kolmapäeviti reportaazhe — hõlmates kultuurikroonikat, neljapäeviti teaduse ja tehnika vaatlusi, reedeti majanduse ja inimeste elujärje küsimusi ja laupäeviti ülevaade nädala sündmusist ja kultuurikroonikat, hõlmates väliseestlasi.

EESTI VABADUSE HÄÄLE saated Madridi raadio kaudu toimuvad iga päev ja kuuldavad Rootsi aja järgi kl. 19 lühilainel 32 m. Saadet korratakse järgmisel päeval kl. 8 lühilainel 30,7 m ja teist korda kl. 13.30 lühilainel 30,7 m.

USULISED SAATED Trans World Radio kaudu igal pühapäeval, teisipäeval ja reedel kl. 18.30—18.45 lühilainel 25 m.

"Vähendaja" suurendab relvastust

WARRENTON, Va. — USA kaitseminister Melvin Laird hoiatas N. Vene üha suureneva tuumarelvastuse pärast. Maikuus need kaks suurvõimu teatasid oma püüdlustest relvastuse vähendamiseks, kuid venelased iga kuuga suurendavad oma arsenaali. Hästiinformeeritud allikate andmeil USA luuresatelliidid on avastanud enam kui 80 uut kontinentidevahelise ulatusega rakettpommi laskealuse ehitamise.

Tõsiselt tuleb arvestada ka venelaste 25 rakettpomme tulistava allveelaevaga, mis on kas valmis või ehitamisel. Pole kahtlust, et mõne aastaga venelased ületavad USA allveelaevastiku arvuliselt. USA-l on praegu 41 taolist allveelaeva. Nõukogudel on juba enam kui 1500 kontinentidevahelise lennuulatusega rakettpommi (USA-l on neid 1.054). Laird ütles, et venelased kiirendavad oma relvatoodangut ajal kui Helsingis loodetakse jõuda kokkuleppele relvastuse piiramise küsimuses veel sel aastal.

HUUMOR

USA kindral "Vinegar Joe" Stillwell oli väga uhke oma oskusele lugeda ja kirjutada hiina keelt. Kui ta kord sattus San Francisco hiinalinnaossa, küsis üks kohalik mudilane kindralilt autogrammi. Stillwell võttis pliiatsi ja kirjutas uhkelt oma nime hiina tähtedega, otsides ise aukartuse tunnuseid poisi näolt. Selle asemel hüüdis hiina poiss üllatunult: "Pagana pihta! Viie tärniga kindral, aga näe ei oska inglise keeles isegi oma nime kirjutada."

*

Emad kõnelevad oma lastest.

"Küll mul on aga lastega häda. Nüüd mu vanem tütar tahab sünnipäevaks sportlennukit, minu keskmine tütar roosavärvilist telefoniaparaati ja kõige noorem Niiluse jõehobust."

"See pole midagi. Minu poeg käib juba ammugi mulle peale, et ma tooksin talle vennakese. Kuid tingimuseks on, et vennakese isa peab olema kondiiter."

L. Vahter EIRE-s: Ohtlikud tendensid maailma poliitikas

NEW YORK (VES) — Euroopa Ikestatud Rahvaste Esinduskogu istungjärgul esinesid küsimustega külaliskõnelejatena USA Esindajatekoja liige Ray J. Madden ning Euroopa Ikestatud Rahvaste Ameerika Sõprade Ühingu esimees Christopher Emmet.

R. Madden esines pikema kõnega, käsitledes peaasjalikult Katöni veretööd. Nimelt oli R. J. Madden USA Kongrsesi poolt 1952. a. loodud Katöni veretöö uurimise komisjoni liige. Ta kirjeldas neid raskusi, mis olid seotud komisjoni saamisega, kuna paljud Esindajatekoja liikmed ning administratsioonist rida isikuid olid uurimise vastu, et ära hoida vahekordade halvenemist N. Venega.

Madden kirjeldas pommina mõjanud informatsiooni, et mitte sakslasde ei teostanud Katöni metsas kohutava veretöö, vaid N. Vene. N. Venes kadumaläinud poola ohvitseride arv ulatas üle 14.000, kellest üle 4000 leiti tapetuna Katönis.

Ka pani N. Vene käima tohutu propagandamasina, et teha takistusi uurimisele. Vaatamata raskustele asus komisjon tööle. Suur arv tunnistajid kuulati üle nii Ameerikas kui ka Euroopas. Londonis üksinda kuulati üle 31 tunnistajat. Ülekuulamine seal toimus suures saalis, viietuhandelise kuulajaskonna juuresolekul.

Tunnistajate ning muude töenduste varal tehti vääramatult kindlaks, et Katönis 4230 poola ohvitseri tapmine toimus N. Vene poolt. Ülejäänud poola ohvitserside saatus jäi aga kindlaks tegemata.

Hiljem nimetas Esindajatekoda teise komisjoni Esindajatekoja liikme Kersteni eesistumisel N. Vene agressiooni uurimiseks.

Madden nimetas Katöni veretööd kuulmatuks ja ainulaadseks maailma ajaloos. Mõlemate komisjonide uurimuse tulemused avaldati, kuid administratsioon keeldus kasutamast neid poliitiliselt, et mitte süvendada vastuolusid N. Venega.

Madden hindas kõrgelt EIRE osa, mis on olnud tõhusamaks organisatsiooniks kommunismi olemuse paljastamisel mitte ainult Ameerikas, vaid ka Euroopas ja kogu maailmas. Ta pidas vajalikuks, et EIRE jatkaks oma tegevust ning lubas selleks oma toetuse.

Leonhard Vahter, Vaba Eesti Komitee esimees ja Eesti delegatsiooni juht EIRE-s.

Ch. Emmet kõneles praegusest maailmapoliitilisest olukorrast ja nimetsa seda ohtlikuks. Midagi olulist ei ole sündinud, mis oleks ohtu vähendanud. Berliini müür seisab endiselt. N. Vene sõjajõud on endiselt Tshehhoslovakkias jne. UN-i funktsioonid maailmarahu säilitamiseks on kogu aeg vähenemas Ta pidas samuti vajalikuks EIRE tegevuse jatkamist.

Koosolek võttis vastu aruande Katöni veretöö kohta, mille esitas aruandja Korbonski küsimuses ning ka deklaratsiooni Tshehhoslovakkia jätkuva okupeerimise vastu.

Üksikute rahvaste delegaatide sõnavõttude hulgas esines ka Eesti delegatsiooni juht mag. jur. Leonhard Vahter, kes juhtis tähelepanu ohtlikule olukorrale ja kasvavale kaosele maailmas.

Ta kirjeldas kahe ohtliku ristleva tendents i arengut maailmas. Ühelt poolt on toimumas N. Vene sõjalise võimsuse kasvamine kõikidel aladel koos ta mõju laienemisega maailmas. Teisest küljest näeme USA tõusvat tagasitõmbumist maailma suurpoliitikast ning vastavat survet maa siseelus.

Niisuguse olukorra jatkumine võib lõppeda katastroofiga. Vaher arvas, et arvatavasti ei ole N. Venel veel otsest kavatsust alustada hävitavat sõda USA ja Lääne vastu. Kuid N. Vene sõjaline võimsus on suurepäraseks instrumendiks agressiooni arendamiseks tükkhaaval.

Täiesti ebaõige on paljude arvamus siin maal, et läbirääkimised mitmes küsimuses N. Vene ja läänerriikide vahel tähendaksid N. Vene otsust töötada kaasa rahulikuma maailma saavutamiseks.

Ei tohi unustada, et kommunistidele on iga läbirääkimine täiendavaks relvaks, et saavutada vastaselt eelisseid võitluses maailma vallutamise eesmärgil.

Olukorra tõsiduse illustratsiooniks tsiteeris Vahter äsjailmunud Nato põhjafrondi ülema kindral Walter Walkeri (inglane) raamatut, kus kindral kirjutab: "Faktiks on, et meie vastas seisab Põhja- ja Balti mere laevastikust umbes 900 all- ja pealvee laeva ja veel mitusada abilaeva, mis asuvad otse meie ukselävel".

Edasi kirjutab kindral, et N. Vene teeb katseid oma kaitseliini edasitõstmiseks Islandi ja Faroe vahelisele liinile.

Vahter pooldas USA Hiina poliitikat. Ta lõpetas oma kõne hoiatusega, et EIRE peab olema valvel, et N. Vene ei saaks Euroopa julgeoleku konverentsi kaudu kinnitust oma võitudele Euroopas võltsi Euroopa rahu nimel.

Koosolekust võtsid osa EIRE delegaatidena ning külalistena ligi 150 inimest. Eestlastest olid kohal peale L. Vahteri Eesti delegatsiooni liige I. Raamot, külalisena ÜEKN esimees A. Anderson.

Saksa toetus idariikide nõudmistele

BONN — Kommunistlikud riigid on Moskva juhtimisel alustanud uut surveavaldamise kampaaniat Lääne-Saksamaa valitsusele, et see keelustaks "Vaba Euroopa" ja "Vabadusraadio" saated Münchenist. Sellel on olnud ka teatavat edu kuna Lääne-Saksamaa Ajakirjanike Liit protesteeris hiljuti "propagandasaadete vastu, mis ohustab rahvusvahelist koostööd" ja Hamburgis ilmuv suure tiraazhiga pildiajakiri "Stern" nõudis suurte pealkirjadega "Ami Go Home".

Bonni välisministeerium asub aga seisukohal, et raadiosaated annavad raudeesriide taha objektiivset informatsiooni, ehkki on olnud ka erandeid. Valitsuse ringkonnist kinnitatakse, et Lääne-Saksamaa põhiseadus garanteerib ajakirjanduse vabaduse ja valitsus saab neid USA kapitaliga töötavaid saatejaamu tsenseerida või sulgeda niisama vähe kui ükskõik millist saksa raadiojaama või ajalehte. "Vabaduse Hääl" ega "Vabaduseraadio" ei läheta kumbki saateid Eestisse, ehkki selleks on läbirääkimisi alustatud meie keskorganisatsioonide poolt USA-s. Ainsateks saadeteks Balti riikidesse on "Ameerika Hääle" igapäevased programmid Washingtonist.

ARVI veste: TOOMAS on TIGE

Sügis on saabunud. Spordi-sessioon on läppenud. Kergesjõustikus nimelt. Siin põhjamaal. Mina ja Toomas, kaks spordihuvilist, istume kohvitasside juures ja diskuteerime. Meenutame sporti. Kergejõustikku. Kuidas see oli siis ja kuidas on nüüd?

Ta on vana sporditeveteran — tegelik spordimees, sportlane. Tema — Toomas Nagli. Tal nimi sellekohane. Varem oli Naagelmann. Aga siis, kui nimede muutmine oli päevakorral ja mose, sai Naagelmannist Nagli. Nagli — naelking. Naelking sportlaste ja koolipoiste keeles.

— Olin köva spordimees, jutustab Toomas. Peamiselt kergejõustikus. Tõstsin küll ka. See tähendab, et "mängisin" kahepuudase kaalupommiga. Ja poksisin samuti, kui tuli tegemist tänavapoistega. Juhtus sedagi mõnikord... Aga peamiselt ikkagi kergejõustik, nagu ütlesin. Jooksin 100 m 11,6 sekundiga, 400 m 58,2-ga, 1500 m 4,36-ga. Heitsin ketast oma 36 kuni 38 m, oda 50-ne ümber. Hüppasin kaugust 6 m ja mõnikord pisut ülegi. Need olid nimetamisväärsed tagajärjed tol ajal. Minu ajal. Saavutasin nendega mitu esikohta, teisest ja kolmandast kõnelemata. Oli diplomeid, karikaid ja muid auhindu. Jäid muidugi sinna, kuhu jäid kõik mu kallid asjad...

— Kui oleksin katsetanud kümnevõistlusega, jätkab Nagli, siis oleksin küündinud vähemalt 6000 puktini. Aga ma ei katsetanud. See ei olnudki siis nii moes, see kümnevõistlus. Kudgi Leks Klumberg oli oma lähedalt 7000 punktiga üks maailma paremaid. Kord vist koguni parim.

Nojah, oli nende tagajärgedega kuidas oli. Tänastega ei saa neid võrrelda. Kõik areneb. Nüüd on kõikjal hobuse asemel auto ja traktor. Ja kauguste ees pole enam mingit kartust. Lendad Euroopast Ameerikasse kuue-seitsme tunniga. Või veelgi kiiremini. Ning Kuu pealegi käiakse mõne päevaga ära. Nõnda on ka spordiga. Nõnda on spordi arenguga. Me olime ise endi treenerid. Otsisime ja leiutasime ise tehnikat. Nüüd, tead isegi, kuidas on. Iga nõks on teaduslikult läbi uuritud ja puuritud. Ja rahad on ka mängus. Mõnel maal on sportlane kõrgepalgaline riigiteenistuja. Muud ei teegi kui spordib. Sest riik vajab eesrindlikke propagandiste. Et pääseks üha enam maailma. Kui poliitikaga ei pääse enam edasi, peab sport aitama. Ja aitab ka.

Gori joonistas kord karikatuuri ja kirjutas juure: "Ainult rusikas viib meid Euroopasse". Rusikas ehk jõud. Mitte kultuur. Tõepoolest, meie Georgi ja Kristjanit tundis kogu maailm, Tammsaare ja Tuglasega ei pääsenud me kuigi kaugele.

— Meie ei teinud maailma-poliitikat. Aga kultuuriga oleksime tahtnud küll oma koduväravast kaugemale pääseda. Oleksime pääsenud ka, kui oleks sihantseid võistlusi korraldatud. Teadagi, Nobelini poleks me jõudnud, sest meil polnud vastavat poliitikat ega kaubaturge kaasa anda.

Nüüd märkas Toomas Nagli, et ta oli oma jutuga pisut kõrvale kaldunud. Oli spordi juurest poliitika ja kultuuri manu pâiganud. Aga kuna tal juba kord kultuuriga tegemist oli, ütles ta:

— See, mis tänapäeva spordis puudub, on kultuur. Ma mõtlen kultuurinimese hoiak. Puudub samuti ausus ja ka mehelikkus.

Nagli ei hakanud oma väiteid lähemalt tõestama. Ta lisas ainult:

— Aga ühte peab ütlema: aus mäng oli ta minu ajal, see sportimine. Aus ja mehelik. Kes tuli võitjaks ega see ei hakanud ennast narriks tegema. Ei hakanud migit võidumärki moodustama. Ei hakand ka nagu laps veeloigus hüplema. Ja küllap meilgi noid veeloike oli, kui sadas. Me ei ajanud ka nii hirmsasti rekordeid taga. Kui need tulid, siis nad tulid. Keegi ei käinud, ketas kaenlas, et otsida soodsamat tuult ja paremat heitepaika.

Ja kellegi meeled ei sattunud spordi pärast segadusse. Elukümsus see ju ei olnud. Ning spordiajakirjanduski oli mõistlikum. Polnud nii shovinistlik nagu nüüd. Nagu siin maal, näiteks.

— Oli ikka ka, kiilun mina vahele. Mõnikord oli. Mäletad ehk toda Dempsey-lugu?

— Dempsey-lugu?.. Ja muidugi. Mäletan muidugi, kui kirjutati, et Jack Dempsey oli meie maalt pärit. Mitte küll kuulus poksija ise, aga tema esivanemad. Nende nimeks olnud siis Timpsai. Nõnda et Jack Dempsey pidi olema õigupoolest Jaak Timpsai... See võis ju olla ainult ajakirjanduse nali või niisama tõgamine. Umbes nii nagu: Mooses oli lätlane.

Püüan Toomale selgitada, et oli meilgi seda shovinismi. Eriti siis, kui tuli lätlastega võitluses olla.

— Aga nõnda me siiski ei teinud, nagu seisab selles lehes, ütleb Toomas ja toob põuetaskust vana õhtulehe lagedale. Loe siit!

— Olen seda lehte juba ammugi lugenud.

— No siis tead ka, mis siin seisab. Otsid siit asjata nn. staadioni-võistluste tagajärgi. Leiad ainult oma meeste omi. Ja neidki on ju nii napilt. Aga leiad küll terve leheküljе ühe mehe "tagasilöögist". See mees on muidugi ameeriklane. Maailmarekordi omanik 1500 meetris. Aga nüüd, ennäe, siin löödi teda. Neeger Aafrikast jooksis paremini ja võitis. Ja meie mees jooksis ka paremini. Ometi seesama maailmarekordi-mees ütles eelmisel õhtul TV-s, et oli olnud haiglane. Kuid on nüüd jälle tasa-pisi alustanud. "Ma pole tulnud võitma. Tulin ainult kaasa tegema. Siin sõbralikul maal." Nõnda ta ütles.

— Aga pole ju kogu selles loos mingit shovinismi, ütlen Toomale. Puha kõik rahvusvahelisel pinnal. See ju solidaarsus. Loe: seesama neeger lõõb varsti 1500-jas uue maailmarekordi ja võidab ka sama jooksu järgmisel olümpiaadil. Aafrika võidab jooksudes Ameerika! Vanemaa võidab hüpetes ja heidetes Ameerika!

— Ja muidugi: Tyno Lepik, venelane Tallinnast! Janis Lusis, venelane Riiast!

Toomas on tige. Ta tellib — lidaks kohvile — konjakit.

Auhinnad näidendite võistlusel kasvasid KAHEKORDSEKS

LAKEWOOD (EPL) — Lakewoodis Jaanipäeva pidustusil väljakuulutatud eesti uute näidendite võistlus rahalistele auhindadele on leidnud toetavat poolehoidu ka väljaspool algatajat, s.o. Lakewoodi Eesti Ühingu näiteringi. Teatavasti määras viimane omaltpoolt auhindadeks 400 dollarit ,millisele summale on nüüd kaks tosinat teatrisõpra lisanud veel 560 dollarit. Sellega on võistluse auhindamise fond kasvanud juba ligemale tuhandele dollarile.

Ühenduses sellega seletas näiteringi esimees ja selle algupärase uusloomingu võistluse üks idee kergitajaid F. Tammann ,et juba võistluse kavandamisel selgus, et mitmed organisatsioonid ja üksikisikud hinnates võistluse tähtsust soovivad liituda selle ürituse majandusliikuks toetamiseks. Sellele vastavalt koostati siis võistluse tingimused nii, et auhindamise komisjonil oleks õigus algseid auhinnasummasid tõsta lisapreemia määramistega.

Juba praegune auhindamise fond võimaldab näiteks esimest auhinda sellekohaselt tõsta pooletuhandele dollarile, samuti vastavalt teisi — juhul kui komisjon vastava otsuse teeb ja eeldusel, et nõuetava tasemega töid võistluse le saabub.

Suuremad rahalised auhinnad ergutavad kindlasti võistlusest arvukamat osavõttu. Voistlustööde esitamise tähtpäevaks jäi 15. aprill, 1972 kui postitamise hilisem kuupäev ja auhindamise tulemustest teatatakse Jaanipäeva-Võidupüha pidustuste ajal samal aastal. Üksikasjalikud võistlustingimused avaldati vaba maailma eesti ajalehtede veergudel käesoleva aasta juunikuu lõpus ja juuli algul ning asjasthuvitatud isikud võivad vajalist informatsiooni saada veel ka kirjalikult võistlust korraldavalt organisatsioonilt.

Esimees lisas, et ta loodab meie kirjanike elavat osavõttu sellest võistlusest ja samal ajal ka täiendavaid annetusi eesti teatrielu sõpradelt selle ürituse majandusliku osa täieliseks kindlustamiseks. Vastavad tshekid palutakse saata Lakewoodi Eesti Ühingu nimele märkusega, et annetus on tehtud näidendite võistluse jaoks.

Ühtlasi tegi korraldav organisatsioon teatavaks, et hiljuti moodustati selle võistluse tööde auhindamise komisjon. Selle koosseisu paluti meie üldtuntud naiskirjanik ja draamaala õpetlane mag. Asta Willmann-Linnolt, näitekunstnik ja lavastaja Leida Lepik-Koel ja ajakirjanik-kriitik Bernhard Parming. Lisaks neile kuulub komisjoni korraldava organisatsiooni esimees Ferd. Tammann ja Lakewoodi Eesti Ühingu esindajana Aleks Prima. Võistlus on küll ülemaailmne aga komisjon on moodustatud USA idakaldal elunevatest isikutest, et hõlbustada selle töökoosolekuid ja võistlusega seotud muude ülesannete läbiviimist.

Isikud, kes annetasid mainitud võistluse toetamiseks kokku 560 dollarit, on: E. Järvetson, Jul, Kangur, A. Karmo, V. Kärp, I. Kuusalu, H. Lange, L. Lepik, Ü. Lessel, H. Must, J. Madise, A. Männik, R. Pals, B. ja S. Parming, T. ja M. Parming, O. Piirsalu, R. Poola. A. ja A. Prima, J. Pärdijaak, F. Rikka, A. Ruubas, O. Seliaru, E. ja F. Tammann ja H. Treumuth. Annetajad elunevad New Jersey, New Yorgi ja Connecticuti osariikides.

Uppus järves Austraalias

SYDNEY (VES) — Canberra järvest Austraalias leiti uppununa eestlanna Maret Brandt.

Kadunu töötas Austraalia pealinnas planeeriva asutuse juures arhitektuuri alal. Ta oli seal ka mõnda aega eesti seltsi esinaiseks, on organiseerinud Eestit tutvustavaid näitusi ja pidanud ettekandeid austraallastele. Austraaliasse ta asus Saksamaalt. Kadunu oli 52 a. vana.

Muusika Eestist New Yorgi raadios

NEW YORK (VES)— "The New York Times" ajalehe oma raadiojaam andis edasi saates maailma rahvalauludest ka eesti rahvamuusikat. Esitatud muusika oli produtseeritud okupeeritud Eestis, kust pärinesid ka ingliskeelsed kommentaarid.

Naisteadustaja seletas heas inglise keeles, et ülekandele tulevad laulud on nõuk. eesti lauljatelt Tallinnast, Moskva ringhäälingu vahendusel. Saade tundus olevat helilindistatud Tallinnas, kuna teadustaja oma ingliskeelses seletuses hääldas eesti nimesid veatult, samuti mitte kasutades isanimesid, nagu see on vene viisiks.

Esimesena laulis 2 laulu sopran Helgi Salu, kelle kohta teadustaja märkis, et teda mõni aasta tagasi vaevalt tunti, aga sellest peale kui ta 1968 a. Sotshis lauluvõistlusel tuli võitjaks, on tema laulu kuulda lavalt, raadios ja heliplaatidelt .Esimene laul kergesiuline "Lendan kõrgustes üle pilvede", teine lüüriline armastuslaul "Aina kordan Sinu nime". Viimase laulu kohta tähendas teadustaja, et laulu viisi on helilooja Heino Tamberg loonud Helgi jaoks.

Teise lauljana tutvustati bariton Voldemar Kuslapit, kes oli ka tulnud peavõidule 1968. a. lauluvõistlusel Sotshis. Tema esimese laulu "Sinilind" kohta öeldi, et selle sisu põhineb eesti mütoloogial. Kuslapi teine laul oli humoristlik "Naabrimees", mille sisuseletuseks märgiti ,et algul olevat kaasüürnikud olnud pahased uueel majaelanikule, kes järjest oma trompetit puhus, hiljem on ta aga sellega muutunud kõigi lemmikuks.

Eestikeelne saade kestis 14 minutit. Nõuk. otsest propagandat saates ei esinenud, välja arvatud see, et saade ise on omaette propagandaks ja et mainiti "Eesti nõuk. vabariiki" kui lauljate asukohta .Eesti saatele järgnesid rahvapärased laulud Iisraelist ja Türgist. Teistest Balti riikidest ettekandeid ei olnud.

● **Heino Valvur viibis mõni aeg tagasi ka Rootsis, kus ta kontrollis USA tankilaevade ehitamist Malmös Kockumsi laevatehases.**

"Tendentslik Metsaülikool"

TORONTO (EPL) — Kanada keskorganisatsioon Rahvusliku Välisvõitluse Nõukogu on saatnud noorte Metsaülikooli korraldajatele kirja ühenduses mõnedes ettekannetes esinenud seisukohtadega, mis RVN arvates ei ühtu rahvusliku vabadusvõitluse huvidega. Kiri juhib eriti tähelepanu dr. Rein Taagepera referaadile, mille põhimõtted viivad noori eemale vabadustaotlusist Eestile ja mõjutavad leppimisele vene okupatsiooniga.

Kiri puudatab ka Andres Küngi Rootsist, kelle referaadis olnud seisukohti, mis näitavad iseseisvusaja olukordade mittemõistmist.

RVN rõhutab, et ta hindab Metsaülikooli tähtsust eesti noorte kogujana ja nende kodumaa-alaste teadmiste laiendajana eriti kultuuri osas, kuid sellel suure! tööl on rahvuspoliitiline kallak ühekülgsuse näol, mis seisneb okupatsioonivõimude suvast oleneva kultuuriloomingu esiletõstmises ja rõhutamises. Ka levitatakse ideoloogiat, mida võiks nimetada okup. Eestis valitseva rezhiimi suhtes "koeksistentslikuks" (siin tuuakse ette R. Taagepera loeng).

RVN loodab, et Metsaülikooli korraldajad kriitikat arvesse võtavad ja selle vabadusvõitlusele ebasoodsa rahvuspoliitilise tendentsi kõrvaldavad: Metsaülikool ei peaks noori mitte vabadusvõitlusest eemaldama, vaid just tiivustama sellest osa võtma.

Kas teie lapsed ja lapselapsed loevad

EESTI PÄEVA-LEHTE?

Selle kaudu seotakse nad eestlusega ja Eesti probleemidega. Paljud vanemad peavad oluliseks tellida lehte ka oma lastele kingitusena, et nad harjuksid eesti oma lehte lugema.

SOOVITAGE EESTI PÄEVALEHTE NENDELE, KES VEEL EI OLE TELLIJAD

EPL saadab meeleldi proovinumbreid.

EESTI KULTUURI KOONDIS
POSTGIRO 57588

Üksindus tabab inimest tänapäeva suurlinnades Moodsa inimese haigus

Kanada suurim leht "Toronto Dayly Star" avaldas pikema intervjuu eesti psühholoogi dr. Vello Sermatiga üksilduse probleemist moodsas ühiskonnas. Sermat, kes Kanadasse edasi rändas noorena Rootsist, on praegu Toronto Yorki ülikooli õppejõud. Tema uurimused on keerlenud just üksinduseprobleemi ümber, mis on kujunenud otse epideemiaks moodsais suurlinnades.

Tundtud USA sotsiaal-psühholoog dr. David Reisman nentis juba mitu aastat tagasi: "Mida tihedamalt inimesi surutakse kokku füüsiliselt, seda rohkem näivad nad üksteisest võõrduvat psühholoogiliselt". Torontos tegutseb Distress Centre'i nimeline asutus, mis annab nõu hingelistesse raskustesse sattunud inimestele. Sellel on alaline "lahtine telefoniliin", mille kaudu möödunud aastal küsis nõu ja abi 16 000 inimest. Lisaks muudele muredele kurtsid peaaegu kõik, et nad kannatavad äärmise üksinduse all. York Ülikooli studentide tervishoiuteenistuse nõunikuna on dr Sermat tähele pannud, et enamus noortest meestest ja naistest, kes teda konsulteerivad, ei ole mentaalselt haiged ega ka tõsiselt hingeliselt häiritud.

"Nad kurduvad, et tunnevad end isoleerituina. Neil on raskusi tõkkepuude mahamurdmisega, mis neid teistest inimestest eraldavad. Nad tunnevad üksindust".

Enesetappude arvu pide vsuurenemine viitab jällegi üksindustundele. Vabasurma minekule eelneb tavaliselt tõsine depressiooni periood ja depressioon on uuemate uurimuste valguses "üksindust tekitavate" sündmuste tulemus inimese elus — näiteks elukaaslase surm või abielulahutus.

Enesetapjate poolt mahajäetavad kirjad kõnelevad sageli üksindusest. Dr. Sermat on oma uurimuste põhjal jõudnud järgmistele põhilisematele tähelepanekutele:

Ü. Tänapäeva ühiskonnas ei peeta sobivaks, et inimene võtab avalikult omaks üksindustunde all kannatamise. 2. Orgaanilised haigused, rasvumine, väljaspool abielu laste sünnitamised ja linnaelanike meeletu löbutsemiskirg on sageli üksindustunde kõrval produktid.

3. Umbes kaheksa igast kümnest inimesest tunnevad end kõige üksildasemalt siis kui nad on koos teiste inimestega. 4. Inimene, kes kedagi leinab aitab sageli teadmatult ise kaasa oma üksindustunde süvenemisele.

Sellisel isikul on vähe anda teistele inimestele. Selle asemel kaldub ta liiga palju nõudma oma sõpradelt ja tuttavatelt, nii et need püüavad teda vältida.

Sermati otsus hakata uurima inimese üksindustunnet oli rajatud rohkemale kui vaid akadeemilistele kaalutlustele. 1965. a. siirdus ta õppejõuna ülikooli, mis asub ühes Oregoni väikeasulas. Ta oli vööras ümbruskonnas, kaugel oma perekonnast ja sõpradest ning lisaks sellele ühe isikliku kriisi mõju all oma elus.

"Kuna ma tundsin esmakordselt elus piinavat üksindustunnet, hakkasin ma otsima seda küsimust käsitlevat teaduslikku kirjandust lootusega, et leian sealt abi. Oma üksinduse kohta oli kirjutatud väga vähe.

Dr. Sermat on avastanud, et üksinduse kohta võib anda väga mitmesuguseid definitsioone. Ühes õpperaamatus kirjeldatakse seda kui "silmapaistvat emotsionaalset nähtust kaugeleulatuvate patoloogiliste efektidega".

Keegi Euroopa psühholoog annab definitsioonina: "Üksindus on suhete puudumise tunne... tunne, et ollakse täielikult eraldatud teistest individiidest". Teoloog võib ütelda, et üksindus tekib siis kui inimene otsib täielikku rahuldust suhetest teiste inimestega.

"Kuna kõik inimesed peavad ühel päeval surema, võib ainult inimlik armastus üksinda tekitada üksindust. Täielikku rahuldust saadakse vaid armastusest Jumala vastu".

Juba oma uurimuste algul avastas Sermat, et on olemas universaalne üksinduse liik, mida ta kirjeldab kui 'eksitentsialistlikku üksindust". See on otsusele jõudmine, et igaüks meist on omaette indiviid, erinev ja eraldiseisev kõigist teistest inimestest.

Seda tunnet suurendab veel teadmine, et elu on suhteliselt kiiresti mööduv ja inimene vaid tühine kübe universumis. Seda liiki üksindustunne tuli korduvalt esile Sermati uurimistel.

Üks 25-aastane mees veetis näiteks mõned päevad koos sõpradega ürgloodusliku mererannas. Üksinda olles libises ta ja kukkus merre. Pärast 20 minuti kestnud meeleheitlikku võitlust lainetega õnnestus tal end päästa.

Märjana, kriimustatuna ja külmast sinisena vaarus ta tagasi oma sõprade juurde, kes istusid lõkketule ümber. Nad naersid laginal, kuuldes, mis temaga oli juhtunud. Mees meenutas edasi: "Ma kogesin sel päeval täie selgusega, et elu võib kustuda väga järsku ja proosalisel viisil ning me kõik sureme üksinda".

Sermati teooria järele on üksindus täiesti erinev mõiste füüsilisest üksiolemisest.

Ta ütleb: "Tegelikult on kõige üksildasemad inimesed maailmas ühe ja sama katuse all elavad abielupaarid, kus mees ja naine ei leia vastastikust mõistmist".

Ühel juhul märkis üks meeldiva välimusega, 23-aastane kirikuõpetaja naine, et kui ta oma tulevase mehega tutvus, oli see soojasüdameline, jutukas ja mõistev.

Pärast kolm aastat kestnud abielu hakkas aga mehe juures ilmselt valitsema ta töeline isikupära — külm, kitsarinnaline ja domineeriv. "Ma ei saanud temale oma üksindusest rääkida, sest ta kohtles mind nagu arengus mahajäänud last."

Paljud abielud on juba ette määratud nurjumisele, sest üksindust tundev mees ja üksildane naine on veendunud, et abielu annab "ravi" nende emotsionaalsele eraldatusele. Siin on tihti tegemist indiviididega, kes on pelglikud, arad ja emotsionaalselt pidurdatud, ning kes ei mõista teisi inimesi.

Noorukiiga võib kujuneda väga raskeks üksinduseperioodiks. Ühiskonnast võõrdumise tunne tuleb siin kahest suunast. Noored tunnevad, et nende vanemad ei mõista neid ja ei suhtle nendega ausalt ega siiralt.

Samal ajal leiavad nad tihti, et ka omaealiste noortega on raske suhteid luua. "Inimesed, kes on üksiköik millisel viisil märgatavalt teistest erinevad, on ühtlasi kõige vastuvõtlikumad üksindustundele," jutustab dr. Sermat oma tähelepanekute põhjal.

"Siia ei kuulu mitte üksnes need, kel on mingisugused füüsilised või mentaalsed defektid, vaid samuti inimesed, kes on äärmiselt intelligentsed, ilusad, elus edukad, mõjuvõimsad või rikkad."

Enamus isikuid, kes tegid kaastööd Sermati uurimistööle, on jõudnud lahendusele, kuidas oma üksindustunnet leevendada: lähedased suhted kellegi täiesti usaldusväärse isikuga, kellega nad saavad rääkida vabalt ilma igasuguse ohu või hirmuta. "Nad on õigel teel", ütleb Sermat.

"Enamus inimesi on üksildased seetõttu, et nad kardavad teistele inimestele läheneda, tundes hirmu võimaliku tagasilükkamise pärast".

Tihti on selle kartuse aluseks sooja ja usaldava vahekorra puudumine lapsepõlves. Hiljem võib samu inimesi vallata neurootiline vajadus tõkete püstitamiseks endi ja teiste inimeste vahel. Teite inimeste katsed sõprussidemete sõlmimiseks lükatakse tagasi, kuna need tunduvad ähvarduslikena.

Tegelikult ütleb inimene sel puhul enesele: "Kui ma kedagi enesele lähedale ei lase, ei saa keegi mulle ka haiget teha".

ELUIGA pikemaks?

ZÜRICH — Zürichis, Duttweileri instituudis olid hiljuti koos umbes 200 bioloogi ning teist eriteadlast, et arutada omavahel inimese eluea pikendamise võimalusi. Peaaeg u kõik nendest avaldasid veendumust, et juba umbes kahekümne aasta jooksul on võimalik aeglustada vananemise bioloogilist mehanismi ja seeläbi pikendada inimese eluiga 10—15 aasta võrra.

Katsel:selt hakatakse vastavaid arstimeid või dieete kasutusele võtma juba 1975 alates. Väga suurt rõhku hakatakse panema dieedile juba lapsepõlvest alates. Katsed on näidanud, et loomad elavad suhteliselt vanemaks, kuna nad ei lähe paksuks ja väldivad seeläbi kõik rasvumisega ühenduses olevad kahjulikud kõrvalefektid. Samuti omistatakse lootusi rohule, mis alandab kehatemperatuuri ühe või kahe kraadi võrra. Lõuna-Kalifornia ülikooli professor Bernard Strehler väidab, et kui inimese kehatemperatuuri õnnestub madaldada 3,6 kraadi Fahrenheiti järele, pikendab see eluiga 25 protsendi või 20 aasta võrra.

SÕBRALIK SÕNA

Lotten Jürisoo: Septemberblick. Tillägnad de baltiska flyktingarna. Kungälv, 1971.

Meile on pühendatud luuletuskogu. Autor Lotten Larsson, kooliõpetaja, sünd. 1928, on abielus eesti pagulasega "Septemberblick" on tema esimene kogu, kuigi ta juba pikemat aega on avaldanud luuletusi ajalehtedes. Luuletuskogu väljendab küpse inimese harmoonilist ellusuhtumist või igatsust selle järele ja on toonilt tõsine ning südamlik. Teiste teemade hulgast tõstame kõigepealt esile selle, mis otsesemalt meid puudutab. Luuletuses "Österblick" ütleb luuletaja:

Tala inte till mig,
till oss
om utvidgade städer,
breddade vägar,
skryt-kolchozer
i stulna länder
österut!
Under dem är en grav.

...

Där ligger, begråten
— osvept, obekransad —
i hjärtats kista
Friheten.

...

Munkavlar erhåller, gratis,
de som lever.

Ta imetleb eesti keelt: "Hur mjlt ert språk, hur mjuk dess ton' (Hur sällsam rumsbestämning!" Ta tsiteerib Kangro luuletust, tunneb kaasa kodumaatuile ja meie riigimeeste (nimetades nimesid) saatusele. Ta kõneleb aastast, "mida süda ei unusta ja mis põletas hinge haavu": baltlaste väljaandmisest "sellel maal, kus valitses barbaarsus". Tema süli on täis valgeid liiliaid neile "reedetud vendadele". Ta arvustab teravalt oma maa sallivust kõige vastu, mis sünnib: tants kuldvasika ümber, löbumülkad, mune pilduvad kisakörid, igasugune ebanormaalsus, roimarite õigustamine.

Mer och mer dekadans
med stöd av tolerans.
I denna demokrati:
Hurra för OSS och VI!

Sedan:

När allt har spårat ur:
Diktatur.

Suure osa luuletuste teemaks on armastus, koduõnn, lapsed Tunde hellus ja jõud väikesest pojast kõneldes tuletab meelde Nobeli laureaadi Gabriela Mistrali sellesisulisi luuletusi.

Tihti on esikohal filosoofiline mõtisklemine. Loodus, aastaajad, õitsemine ja närtsimine, laulvad j alahkuvad linnud on võrdkujudeks luuletaja elutunnetusele. Ei tohi kaotada lootust ja usaldust, peab uskuma sissepoole pöördud valguse jäädavusse, puu julgusesse öide puhkeda ja vilja kanda, peab igatsema igaviku kõrgusi. Luuletaja soovib, et ta pilk oleks selge nagu septembripäev nägema töelisi väärtusi, mis tal näivad olevat seotud religioossetega.

Kogu sisaldab 49 luuletust paljundustehnikas ja 10 illustratsiooni. Oleks võinud olla ka sisukord ja lehekülgede nummerdus. Esineb mitmesuguseid värsiskeeme. Domineerib riim ja korrapärane stroof sonetini välja. Tundub, et vabavärsis on sisu saavutanud suurema värskuse ja hutivatuse.

Helmi Eller

60 prots. diplomaate idast on SPIOONID

LONDON (VE) — Ajaleht "Observer" märgib, et kuigi Inglise valitsus saadab välja 105 vene spiooni, jääb neid tõenäoliselt sama suurel arvul Inglismaale edasi tegutsema, kuna N. Liidu satelliitriikide saatkondade ametnikud on samasugusel kombel rakendatud N. Liidu KGB teenistusse nagu Moskva saatkonna ja mitmesuguste asutuste ametnikud ja diplomaadid. Lääneriikidesse põgenenud KGB ohvitserdi on juba varem kinnitanud, et umbes 60 protsenti raudeesriidetaguste riikide diplomaatidest ja ametnikkudest tegelevad spionaazhgia.

"Observer" toob mõningaid ametite ja tegevuse kohta Inglismaal. Viktor Dvorjankin saabus näiteks Inglismaale 1968. näiteid väljasaadetud spioonide aasta juulis N. Liidu kaubandusdelegatsiooni liikmena. Tema ülesandeks oli informatsiooni kogumine elektronarvutite süsteemide kohta. Dvorjankin saavutas kontakti ühe inglise inseneriga, kes viis ta vastavasse tehasesse ja tutvustas teda uute elektronarvutite mudelitega.

Dimitri Sorokin saadeti Inglismaale 1967. aastal ning tema ametlikuks tiitliks oli N. Liidu saatkonna teine sekretär.

Sorokin sai Inglismaal lennuasjanduse näitusel tuttavaks ühe Inglise kaitseministeeriumi ametnikuga ning hakkas temalt edaspidistel kohtamistel üritama sõjaliste saladuste kättesaamist. Ametnik teatas asjast politseile, kes hakkas Sorokini tegevust jälgima.

Igalt maalmast

■ **Kanada valitsus on otsustanud** ühe osa valitsusasutustest teatud perioodiks ümber lülitada prantsuse keelele, et süvendada sellega prantsuse keele kasutamist valitsuse aparatuuris. Valitsuse samm on tekitanud riigiteenijate hulgas suurt vastuseisu. Kõige teravam kriitika tuli Canadian Air Traffic Control Association'ilt, kes mainis, et selline mitme keelega mängimine võib kujuneda ohtlikuks lennuliiklusele.

■ **Mehhikos põgenesid** Mexico City kõige kindlamast vanglast dramaatilistel asjaoludel New Yorgist pärit mõrvar Joel David Kaplan, kes oli möistetud 28-aastaks vangi ja Venetsuela päritoluga valerahategija Carlos Castro. Põgenemisoperatsioon viidi läbi helikopteri abil, mis maandus vangla õuel ja võttis mõlemad vangid peale. Helikopterit jälgiti esialgu radariga, kuid see kadus peagi jäljetult ekraanilt ja põgenikke ei suudetud tabada.

■ **Ühendriikide kaitseministeeriumi** Pentagoni andmetel on 16.000 Ühendriikide sõjaväelast ametivõimudele teatanud, et nad tarvitavad järjekindlalt narkootilisi aineid. Suurem osa neist — 14.736 — kuuluvad maaväkke ning on narkootilisi aineid hakanud kasutama käesoleva aasta esimesel poolel. Narkootikud paluvad ametivõimude abi oma tervist kahjustavast harjumusest vabanemiseks.

Huumor

Baieri külapoiss könnib öösel külateel, latern käes. Naabritalunik tuleb vastu ja küsib, kuhu ta laternaga läheb.

"Ehale," vastab talupoiss.

"Laternaga ehale! See on aga naljakas. Mina küll ehal ei käinud laternaga."

"Sellepärast sa saidki ka niisuguse naise nagu sul on."

Eesti Päevalehe TELLIMISPOSTGIRO number on 15 67 70-0

(Eesti Päevaleht Förlags AB, Box 667, 101 29 Stockholm)

Lugupeetud tellijad palutakse mitte kasutada enam varasemat Eskilstuna-Kurireni tellimispostgirot ega vanu sissemaksukaarte sellele postgirole, kuna Eesti Päevalehe väljaandmisega on kogu tellimisasjaajamise üle võtnud. Tellijatele tulevad endiselt sissemaksukaardid, nüüd aga juba uuele postgirole.

Kirovi tapmine Stalini käsul oli avatakt suurele terrorile

Raadio kultuurisaates OBS esines Kristjan Vaigur Lundist, kes arvustas ameeriklase Robert Conquesti raamatut "Suur terror". See käsitleb Stalini epohhi N. Liidus ja 30-te aastate suuri väljapuhastusi. Üldiselt oli terrori avataktiks Sergei Kirovi mõrvamine ühes koridoris Smolnõis, s.t. kompartei klassikalises peakorteris Leningradis. Tapmine leidis aset 1. detsembril 1934 ja pole mingist kahtlust, et käsu selleks andis Stalin isiklikult.

Nimelt oli Kirov tol ajal üks partei parimaid jõude, poliitbüroo liige ja paljud pidasid teda Stalini tu[illegible]-vaimaks võistlejaks partei peasekretäri kohale alates 1930. Seega oli Stalin ülimalt huvitatud tema füüsilisest likvideerimisest.

Ja mitte ainult seda, mõrv andis diktaatorile ettekäändе rünnata ka oma teisi vastaseid, kusjuures näiteks Zinovjevit ja Kamenevit otseselt süüdistati Kirovi tapmises. Nii leidis Stalin konkreetseid motiive a lustada väljapuhastusi suuremas skaalas, mida üsna varsti aktsepteerisid ka ta pooldajad keskkomitees ja parteibüroos, kes algusuhtusid asjasse teatud reservatsiooniga.

Conquest märgib ,et vallandatud terrorit võib võrrelda jäämäega, millest vaid väike osa on nähtav veepinna kohal. Avalikkusele olid nähtavad vaid kolm suurt Moskva-protessi aastatel 1936, 193 7ja 1938.

Sääl süüdistati juhtivaid parteilasi ja Stalini võistlejaid terrorismis, sabotaazhis, spionaazhis, N. Liidu relvastatud jõudude öönestamises,l liidu lõhkumises, kehtiva ühiskonnakorra kukutamises ja kapitalismi taastamises. Mitte-vene juhte süüdistati peale kõige muu ka kodanlikus natsionalismis, mida millegipärast kunagi ei kasutatud venelaste vastu. Kolmandal protsessil, kus Stalin hävitas ka viimased "vanad bolshevikud", istusid süüpingis teiste hulgas ka kolm liiget, kes olid kuulunud Lenini poliitbüroosse, nimelt Buhharin, Rõkov ja Krestinskij.

Muidugi olid protsessid lavastused, kus igasugused õigusnormid muudeti paroodiaiks ja ülestunnistusi pressiti välja tortuuri abil. Taolised "ülestunnistused" kujunesid ka süüdistajate tähtsaimaks tõendmaterjaliks. Kõigest sellest hoolimata aga leidsid paljud välismaised "asjatundjad", et süüdistused ja kohtuotsused olevat "asjalikud ja õiglased" — muuhulgas tolleaegne USA suursaadik. Mis on õieti fantastiline, kui arvestada "tõendmaterjalide" iseloomu.

Jäämäe mittenähtav pool, see osa, mis hõlmas küüditamisi, likvidatsioone, miljonite vangidega töölaagreid jne., oli tol ajal samahästi kui tundmatu väljaspool N. Liitu. Esimesed andmed taoliste laagrite kohta hakkasid lekkima välja pärast Teist maailmasõda, seoses poola vangide tagasipöördumisega. Neid teateid aga ei võetud tõsiselt vaid leiti, et tegemist on tohutute liialdustega või otseste valedega.

Alles siis, kui toimus Stalini ärastamine, hakkas N. Liidu kompartei osaliselt kinnitama terroriajastu sündmusi ning rehabiliteerima teatud ohvreid. Conquesti erakordselt põhjalikus käsitluses selle perioodi kohta kirjeldatakse kuidas Stalin pärast Kirovi surma metoodiliselt (kuid ilma et ta ise kuidagimoodi esineks peatimukana) hävitab kogu vana bolshevike partei, need välismaised komparteid mis asusid haardeulatuses ning lõpuks ka peaaegu kogu N. Liidu ohvitserkonna. Seda selleks, et ta ise saaks absoluutseks ainuvalitsejaks.

OBS saates leiab Vaigur, et Conquesti teos, kuigi see on kronoloogiline ja põhjalik, tihti "upub" tohutusse materjalihulka. Raamat oleks parem, kui see kirjaldaks lühemas sõnastuses väljapuhastusi ja terrorit, ning kui autor leialdasemalt ja pikemas perspektiivis analüüsiks väljapuhastuste põhjusi ja efekte.

Esineb ka vigu, kusjuures üheks näiteks on väljapuhastused just välismaade komparteides. Conquest väidab, et näiteks Eesti kompartei tuuseldati nii põhjalikult läbi, et venelased Eesti okupeerimisel 1940 olid sunnitud asetama ühele kõrgeimale kohale riigiaparatuuris ühe eesti päritoluga endise raudteelase Põhja-Kaukaasiast. Väide ei pea paika ,kuna 1940—41 võimuletulnud isikud olid nn. juunikommunistid, kes oma elukoha tõttu Eestis jäid puhastustest puutumata.

Nähtavasti mõtleb Conquest Aleksei Müüriseppa, kes aga alles 40-ndate aastate lõpus saavutas Eestis kõrgeima poliitilise võimu. Vaigur nendib, et tema arvates on Conquesti raamatu suurim teene just see, et ta epiloogis puudutab terroriajastu pärijaid. Conquest toonitab, et stalinismi tuuma ei moodustanud terror või teatud arusaamad Sovjeti tööstusliku ülesehituse kohta.

Stalinism on esmalt poliitiline moodus ja poliitiline aparaat, mis püsib veel tänapäevalgi nende isikute juhtimise all, kes Stalini ajastul alustasid ülesronimist oma praegustele kõrgetele võimupositsioonidele. Ja see püsiv pärand stalinismist mõjustab suurel määral ka tänapäeva vene ühiskonda.

Kuidas Lohja järv muudeti kalavabaks

Nagu "Rahva Hääl" kirjutab, mürgitati Eestis ühe järve vesi, et lahti saada röövkaladest. Selle ainulaadse eksperimendi tagajärjed kujunesid aga teistsuguseks kui osati arvata. Juttu on Lohja järvest ja selle kohta loeme järgmist:

"Loksa lähedal, Põhja-Eesti rannikumadalikul 1,3 km kaugusel Hara lahest asub Lohja järv. 57-hektarise veepeegliga järvel on liigestamata rannajoon, osa kaldaid on liivased, osa mudased. Põhjas ja läänes tuleb veepiirini suur mets, lõunakaldal aga laiuvad heinamaad. Järv on väga nõrga läbivooluga, temasse suubuvad Tõlli ja Ämmaoja. Välja voolab Lohja oja, millele on veepinna tõstmiseks reguleator rajatud.

Lohja järv on ilmekaks näiteks, kuidas inimese vahelesegamisega muutub täielikult järve kalastik: kuni 1963. aastani olid seal domineerivaiks liikideks ahven, särg ja haug, esines ka karpkala.

Eesmärgiga vabaneda järves olevast kalastikust ja hakata seda kasutama lõheliste maimude järelkasvatuseks, mürgitati järve vesi.

Selleks läks vaja 240 liitrit poliikloorpineeni, mis mõjub kaladele kesknärvisüsteemi halvavalt. Mürgitamise ajal koguti umbes 4 ts ahvenat, haugi ja särge. Muide, selline teadlik mürgitamiskatse on meie vabariigis jäänud ka ainsaks. 1964. a. mais lasti järve 30 000 lõhe- ja 70 000 meriforellimaimu, kelle edaspidine saatus on teadmata.

Plaanitsetust ei tulnud midagi välja, sest ilmselt ei sobinud neile nõudlikele kaladele järve hapnikurezhiim ja huumusainete suur sisaldus vees. Seejärele tehti katset järve hüdrokeemilise rezhiimi muutmiseks, milleks vette veeti 20 tonni põlevkivituhka.

Ülatuslikult elasid aga mürgituse üle väga suured karpkalad, kes röövkaladest vabas järves andsid arvukalt järglasi.

Tänu mürgitamisele kujunes seega Lohja järvest meie ainulaadne karpkalajärv, olgugi et 1965. aasta aprilli lõpus suri seal ootamatult umbes 4000 noort karpkala (pikkusega 4,3—15,3 sm.

Surma arvatavaks põhjuseks oli karpkala ebasobivate hüdroloogiliste tingimuste ja parasiitsete infusooride koosmõju. Ka järgmisel aastal oli järves karpkala ainuvalitsev ja tema noorkala (7600 tk) viidi Vooremaa järvedesse. Siit on mitmed kalamajandid tõuaretuseks meie tingimustega kohastunud karpkala saanud. Hiljem esineb järves taas ogalikku ja viimastel aastatel ohtralt ka ahvenat.

Aegviidu Metsamajand, kelle majandada järv jäi, tegi sellest kultuurkalamajandi, kus tuhanded kalamehed on väikese tasu eest karpkalapüügist röömu tundnud. Et karpkala vaenlased — röövkalad — hakkasid järves jälle laiutama, ei ole karpkala kudemine enam õnnestunud, see-eest aga lasti järve 1969. a 5000 ja mullu juba 15.000 noort karpi.

Tänavu juunis tabas Lohja järve karpkalu õnnetus. Üks vetikate erilüke leidis järves eest eriti soodsad arengutingimused ja paljunedes seal massiliselt. Lagunedes eritasid vetikad vette toksiini, põhjustades karpkalade toksikoosi. Suri 1000—1500 kala. Mõnede surnud kalade kaal küündis 12 kilogrammini! Võib aga tõdeda, et seni pole kalasportlased osanud järvest suuremaid kui mõnekiloseid karpkalu kätte saada. Kalade suremine järves on nad aga eemale pletanud.

Tegelikult on toksikoosi surev kala toiduks kõlblik ja kui kalade suremise põhjust oleks kohe suudetud diagnoosid, oleks saadud mitu tonni uimaseid kalu välja püüda.

Noodaga tehtud proovipüügid näitasid, et Lohja järves on kala veel küllalt. Kalameeste röömuks lastakse sinna ka edaspidi noori karpkalu."

EESTI KULTUURI KOONDIS
POSTGIRO 57588

Eestlasi juubelil Soomes

HELSINGI (EPL) — Soomes tähistas oma 150-a. juubelit Botaanika Selts "Vanamo" ja 75-a. juubelit Soome Bioloogia Selts "Vanamo". Tähtpäevade tähistamiseks korraldati rahvusvaheline sümpoosium Helsingis, kuhu oli kutsutud ettekandega esinema ka eesti teadlane dr. E. E. Leppik USA-st, kes on "Vanamo" välismaiseks auliikmeks.

Peale külaliste USA-st, Rootsist, Norrast ja Taanist oli juubelipäevile kutsutud ka Tartu ülikoolist praegune botaanika prof. Trass Teda ei tulnud. Asendajana saabus kohale Tallinna botaanika aia teaduslik töötaja dr. J. Martin. Ta asus aga elama koos ühe Eestist tulnud turistidegrupiga. Ka ei saanud ta osa võtta ringsõidust.

Uus mees

Vene suursaatkonna juurde on ilmunud uus eestlasest ametnik, nimega Napp.

Venelastel on kombeks üsna tihti vahetada oma personali. Viimastel aastatel on Stockholmis alati olnud kaks eesti keelt kõnelevat "diplomaati".

Laiast Maailmast

■ UMBES 100 BRASIILIA INDIAANLAST tungisid pealinna Brasilia lähedal ühte külla, otsides pruuti oma suguharujuhile. Meestele kinnitati tõlgi kaudu, et külas ei ole ühtki naist, vaid ainult mehed, kes ehitavad teed läbi džhungli." Valged mehed valetavad", ütles selle peale üks indiaanlastest ja osutas ühele noorele topograafile, kelle blondid juuksed olid tänapäeva kombe kohaselt peaaegu ölgadeni. Indiaanlased ei jäänud enne rahule kui noor mees oli enese alasti võtnud. Siis vangutasid nad kahetsevalt pead ja kadusid tihedasse džhunglisse.

■ MIS OHUSTAB KÕIGE SUUREMAL MÄÄRAL noorte ameeriklaste elu? Vastavad uurimused nõitavad, et vastus sellele on: auto. Selgub nimelt, et surmaga lõppevad autoõnnestused on kõige sagedasemad 16—19-aastaste vanusegrupis ja eriti öösel sõites. Samuti ilmneb, et alkohol mängib surmaga lõppevate autoõnnetuste juures selles vanuses väga suurt rolli — umbes 50 prots. surmajuhtumitest toimub viinastanud olekus. Ohtlikuks peetakse juba olukorda, kus noorukist aujojuht jooksul enne rooli taha istumist viis klaasitäit viskit.

■ 15.000 VALLASLAST on Lõuna-Vietnamis ameerika söduritelt, märgivad sealsed ametlikud andmed. Enam kui pooled nendest on värvilistelt söduritelt. Praegu on käimas läbirääkimised, et USA adopteeriks sealsed vallaslapsed.

■ PIMEDAID NÄGIJATEKS loodetakse muuta lähemate aastate jooksul. Albert Einsteini nim. kolledzhis New Yorgis on nimelt väljatöötamisel seadeldis, mida võiks nimetada pimedate TV-kaameraks. Need kaamerad on nööbisuurused ja pimedad kannaksid neid nagu prille. Aparaadid saadavad vastuvõetud valguslaineid impulssidena peaajju, mis seal muutuvad piltideks.

Kohalik elu

GÖTEBORG

Stockholmi Naiskoori kontsert

Laupäeval, 13. novembril toimub Göteborgis Stockholmi Eesti Naiskoori kontsert, mis leiab aset KFUM-i suures saalis Storgatanil.Kontserti juhatab Hilma Nerep-Mossin ja solistideks on Helvi Klement ja Koidu Ventser.

Täiendavaid teateid kontserdi kohta avaldatakse edaspidi.

Oleks soovitav, et Göteborgi kaasmaalased reserveerivad selle päeva nimetatud üritusele, mis on oodatud ja huvipakkuv.

● **Esindajatekoda otsustas häältega 356:19 kaotada koonduslaagrid, mis omal ajal asutati salakuulajate ja teiste riigivastaste isoleerimiseks, kuid mis tegelikult ei ole kahe aastakümne jooksul tarvitusel olnud.**

Al. Pals 60-aastane

Aleksander Pals

Stockholmis saab esmaspäeval, 18. oktoobril 60-aastaseks metsateadlane Aleksander Pals.

Kas teie lapsed ja lapselapsed loevad

EESTI PÄEVA-LEHTE?

Selle kaudu seotakse nad eestlusega ja Eesti probleemidega. Paljud vanemad peavad oluliseks tellida lehte ka oma lastele kingitusena, et nad harjuksid eesti oma lehte lugema.

SOOVITAGE EESTI PÄEVALEHTE NENDELE, KES VEEL EI OLE TELLIJAD

EPL saadab meeleldi proovinumbreid.

LASTEAIA soaree sel PÜHAPÄEVAL

Karl XII "Raudpea" oma jalakatega ooperirotunda ees, kus toimub soaree pühapäeval, 17. oktoobril kell 15 eesti lasteaia heaks.

Eelmisel laupäeval lõpetasime seal kus õnnetud ja pettunud "raggared" rüüstasid neli viinapoodi.

Järgmisel ööl, s.o. öö vastu 16. maid, tulid "raggared" tagasi. 150-pealine "raggarite" kamp rebivad maha telgid ja okupeerivad jalakate all asuva teemaja. Seekord politsei ei astu vahele. Neil otsustavatel ööpäevadel on ligi 2000 politseid väliteenistusel, jaoskonnad on ilma personalita. Politsei on ülekurnatud, ähvardavad end haigeks kirjutada. Debatis küsitakse kas ei ole midagi korrast ära, kui nii massiivset politseijõudu tarvitatakse mõne puu valvamiseks kui samaaegselt ärid, saatkonnad, eraisikud jäävad kaitseta? Linnavolikogus peetakse kriisikoosolekuid.

Ametühingud ... lavad seisukohta "jalakate-söprade vastu — "see on seaduse rikkumine!"

Stockholmi tööliskommuun süüdistab raadiomeest, et see oleks 12. mai ööraadios teatanud jalakate mahasaagimisest. Rootsi Raadio lükkab süüdistuse tagasi. Süüdistusele järgneb aga debatt, milles ühelt poolt väidetakse et on massmeedia — lehed, raadio, TV — süü, et vägivald võitis.

Tenstaühing protesteerib jalakate päästmise aktsiooni vastu. "Oleme igasuguste aktsioonide vastu mis viivitab allmaaraudteed Järvasse". Arhitektuuri üliõpilased koos mõne professoriga pakuvad tasuta ümber töötada piletihalli plaanid, nii et jalakad säiluvad.

7. juulil teatab linnaaednik Holger Blom, et jalakad jäävad paigale. Plaanid töötatakse ümber. Kes võitis?

Kindel on aga, et see võidab ühe kunstilise elamuse kes külastab Eesti Lasteaia soareed homme kell 15 Ooperikeldri Rotundas. Sealt on muide oivaline vaade jalakatele.

Soareed juhatavad sisse — loomulikult — lasteaia mudilased. Pärast lähevad lapsed Eesti Majja mängima ja mahla jooma et ei oleks seda ohtu et keegi meie silmateradest keset Naan Põllu laulu suure häälega sokolaadi norima hakkab. Olgu sellega kuidas on, aga 3-4-5- aastasel on tahes-tahtmata vähe teistmoodi huvi kui meil tarkadel vanematel. Meie kunstilist huvi rahuldavad selleks korraks: Professor, tenor Naan Põld, näitlejatar Ann-Mari Horm-Asker, viiulikunstnik Alfred Pisuke, Kassari rahvatantsurühm, noor silmapaistev klaverikunstnik Toomas Tuuise. Teadustaja on Stockholmi Eesti teatri näitleja Heljo Mängel-Sundkvist.

Soaree ülejääk läheb vahetult lasteaia tegevuse heaks.

Homme kl. 15 Ooperikeldri Rotundas Eesti Lasteaia Soaree!

Eesti Päevalehe TELLIMISPOSTGIRO number on 156770-0

(Eesti Päevaleht Förlags AB, Box 667, 101 29 Stockholm)

Lugupeetud tellijaid palutakse mitte kasutada enam varasemat Es' stuna-Kurireni tellimispostgiroi ega vanu sissemaksukaarte selle postgirole, kuna Eesti Päevaleht on kogu tellimisasjaajamise üle võtnud. Tellijatele tulevad endiselt sissemaksukaardid, nüüd aga juba uuele postgirole.

Teateid Göteborgi aastakoosoleku kohta

Eesti Skautlike Noorte Maleva XXV Aastakoosolek toimub 6. ja 7. novembril Göteborgis Põhjalatütred-Kalevipoeg Lipkonna korraldusel.

AK-sekretariaat on avatud 6. novembril kell 8,00 alates Parkgatan 11, KFUM ruumes, kus ka AK avamine ja kõik koosolekud toimuvad.

Samas pakuvad korraldajad AK osavõtjaile kehakinnitust hommikuse kohvi näol kohe peale registreerimist ja enne AK avamist.

Toitlustamine toimub hiljem igaühe enda soovi ja rahakoti kohaselt lähedal-asuvais sööklais või restauraanides. Nende kohtade osas on lisatud AK-ümbrikuis igale osavõtjale lähem selgitus. Lõunasöök maksab vastavalt kohale ja toiduvalikule kr. 5:57 kuni 11:69.

Laupäeva õhtul toimub AK pidu koos lipkondade 25.a. juubeliaktusega Gamlestadens Medborgarhusi peosaalis algusega kell 19,00. AK-st osavõtjaile on peopileti hind arvestatud osavõtu-maksu sisse ja vastava päästehe peole leiab iga osavõtja AK ümbrikust.

Ööbimiseks on võimalusi mitmetes hotellides. Tubade reserveerimise toimetab AK toimkond neile, kes selleks õigeaegselt registreerimisega soovi avaldanud. Toa tellimisel märkida seda, kas soovib üksikut tuba või on nõus kellegiga seda jagama. Üksikute tubade hinnaks on 35-45 krooni vastavalt hotellile. Kahe-inimese toa hinnaks vastavalt 60-77:-. On võimalus isegi odava "familjeruumi' 'saamiseks, kus toas on 4 voodit, hind kr. 85:-. Soovi korral paneme toa kinni ja soovijal tuleb ise kohe saabumisel hotelliga kontakt võtta ja arved kohapeal öiendada.

Pühapäeva õhtul on mõeldud tavakohane Pisarate-Õhtu KFUM-s, kus korraldajad pakuvad enne teele-asumist kehakinnitust kohvi ja võileibade näol.

On avaldatud soovi, et noortele, kes ei oma AK-l Maleva Peakoosolekul mandaati (hääleõigust), et neile mingi ühine ja organiseeritud ajaviide korraldada Göteborgi linnaga tutvumisel. Võimalusi selleks on ja kui leidub vähemalt 10 soovijat, siis on võimalik korraldada ühist gruppi — minna vaatama kas Meremuuseumi, Kunstimuuseumi, Linna uut raamatukogu jne. Vastavast soovist märkida registreerimislehel viimases ruudus.

AK osavõtumaksu suurus on käesoleval aastal kr. 23:-. Selles summas on sees hommikune kohv laupäeval, mitmesugused AK materjalid-märgid, õhtune peopilet laupäeval, Pisarate Õhtust osavõtt jne.

O. KERSON KIRJUTAB MÄLESTUSRAAMATUT

TORONTO (EPL) — Kanadas külas viibiv end. Tallinna tööstur ja avaliku elu tegelane Oskar Kerson, kes praegu elab Londonis, avaldas Eesti Päevalehe kaastöölisele, et ta viimasel ajal on oma aja pühendanud memuaaride kirjutamisele. Need on niiüd trükivalmis ja ilmuvad tõenäoliselt tuleval aastal pealkirja all "Otsides rada".

— Ma lasen need niiöelda "oma kulu ja oma kirjadega" trükkida ning see raamat ei tule mitte avalikule müügile. Kõik organisatsioonid üle vaba maailma saavad neid minult ja tehku nemad, mis tahavad. Minu eesmärk on noortele eestlastele näidata, kuidas iseseisvas Eestis elati ja töötati, kuid samaaegselt ka seda, kuidas juba enne iseseisvust meie mehed ja naised kõrgema hariduse poole pürgisid ja oma parima andsid eestluse teenimiseks. Jah, kõike seda olen oma kokkupuuteist ja tähelepanekuist kirja pannud," ütleb Oskar Kerson, kes lisab:

— Kui juba juttu on memuaaridest, siis tahaksin lisada veel järgmist: Lähemal ajal ilmuvad praeguse Saksa peakonsul dr. Franz Breer'i mälestused saksa keeles. Fr. Breer töötab praegu Zürichis ja mul on temaga tihedaid kokkupuuteid olnud juba sellest ajast alates kui ta Tallinnas oli kolm aastat Saksa saatkonna ataheeks. Pärast sõja lõppu langes ta venelaste kätte ning viibis tervelt 12 aastat Moskvas Butõrka vanglas, puutudes kokku ka seal viibinud eestlastega.

Nagu ta alles mõni aeg tagasi mulle kirjutas, on ta raamatus neli peatükki pühendatud Eestile ja eestlastele.

Mõningate andmete saamiseks olen talle abiks olnud ja need suunanud Zürichisse, kus raamat, mis peaks ka eestlastele huvi pakkuma, ilmub.

Lühiteated Ameerikast

● Riikliku rahvastikubüroo kalkulatsiooni järgi jatkub USA rahvastiku kasv hoolimata propagandast laste arvu piiramiseks kahele igas perekonnas. Praeguse sündivuse juures on USA elanike arv 2070. a. 420,3 miljonit praeguse 204,3 milj. asemel.

● Senat lükkas häältega 47:36 tagasi demokraatide partei Senati enamusrühma juhi senaator Mike Mansfieldi ettepaneku sõjaväeteenisguse kohustuse seaduse pikendamise seismapanekuks. Seetõttu võib noormeeste sundkorras sõjaväkke võtmine jatkuda.

● New Yorgis leiti Prantsusmaal laevaga sisse toodud "jaguar" autosse peidetult 100 kg uimastusmürki heroiini, mille müügiväärtus on 40 milj. dollarit. Arreteeriti viis salakaubavedajat, nendest 3 prantslast ja 2 kuubalast.

● New Yorgi osariigi pealinnas Albanys pandi vanglate valitsuse ametruumides 20-korruselises majas plahvatama dünamiidipomm, mis tekitas purustusi, kuid ametnikud saadi õigel ajal evakueerida. Pommitajateks on aphempoolse riigivastase organisatsiooni liikmed.

"Tuljak" tutvustas Kanadat!

TORONTO (EPL) — Kanada noored Kitcheneri piirkonna Waterloo-Oxfordi gümnaasiumist sooritasid Euroopa-reisi Kanada kultuuri tutvustamiseks. Saksamaal tantsisid noored sakslastele muide eesti "Tuljakut" — eesti laenatud rahvariideis ja lauldes eesti keeles.

"Süüdi" selles, et kanadalased samal ajal ka Eestit tutvustavad, on tolle gümnaasiumi eestlasest õppejõud Ene Rebane, kes oli rühma teejuhiks. Kuna Kanada rahvakultuuri (peale indiaanlaste oma) ei ole olemas, siis on hea, kui mõni vähemusrahvusgrupp "laenab" oma kultuurist pisikese osa uhkeldamiseks väljaspool...

● Rein Neggo junior sooritas Los Angelesist reisi Austraaliasse tuntud rahvalaulude laulja Glenn Yarborough impressaariona.

● Rootsit külastas Viktor Mändvere Philadelphiast.

● Lääne-Berliinis elunevad Gabriele ja Kur Hemmerling külastasid New Yorki. Nende ema Salme Talp on pärit Kuressaarest.

Gustav Sergo mälestuseks

Gustav Sergo

Kodumaalt tuli teade, et Gustav Sergo on surnud Haapsalus 5. oktoobril. Teda jäävad leinama abikaasa, lapsed, lapselapsed, sugulased ja sõbrad.

Gustav Sergo sündis 14. jaanuaril 1886 Käina vallas Hiiumaal. Jausa-Matse talu Käinas, Hiiumaal, oli lasterikas — neid oli kokku kümme — ja oli endastmõistetav, et vanemad pojad nüüpea, kui said kaelakandjaks, pidid ise endile ülalpidamist otsima. Meri oli tuttav ja lahti kõigile ja selle tee valis ka Gustav. Vanematel oli kaasa anda ainult head soovid ja praktiline meel. Esimese maailmasõja ajal oli G. Sergo välissõitudes, peamiselt inglise laevades. Pärast sõja lõppu tagasi kodumaale tulles ehitas ta koos paari kaaslasega purjekaid ja sõitis nendel. Nähes,kui puudulik oli ühendus saarte ja mandri vahel, otsustas G. Sergo oluliselt parandamiseks midagi ette võtta. Selleks ostis ta koos vendade ja mõne lähema sugulasega 1930 aasta sügisel Taanist kaks reisijatelaeva, mis said nimeks "Gustav" ja "Rudolf" ning pandi ühendust pidama Haapsalu-Heltermaa ja Virtsu-Kuivastu liinidel. Sellega oli alus pandud Laevühing Gustav Sergo & Ko'le, mille peaosanik ja direktor G. Sergo oli kuni selle ülevõtmiseni kommunistide poolt. Tänu G. Sergo energiale ja rannarahva vajaduste tundmisele arendati lühikese ajaga välja tihe ja kooskõlastatud rannasõiduliinide võrk Pärnust kuni Narva-Jõesuuni. G. Sergo poolt juhitud aktsiooni tulemusena omandati Balti Pääsiteseltsi rannasõidu laevad, loodi korrapärane reisilaevade ühendus Helsingi, Stokholmi, Kopenhaageni ja eesti sadamate vahel Seni olid need liinid olnud muulaste või väliskapitali käes.

Peale reisiliiniide omas laevandusfirma ka kaubalaevade ja autotranspordi-osakonnad.

Kõik selle töö tulemus langes rusudeks ühe päevaga. Ja võib ettekujutada, mida tundis selle ettevõtte väsimatu juht, kui kommunistide poolt ametisse pandud komissar talle ütles "Gustav, ma ütlen sulle: parem on, et sa oma jalgu enam siia ei too!" Ja järgmisel aastal oli ta elamispaigaks Siber, nagu paljudel teistel tõsistel töömeestel. Oma tervisega ja praktiliste elukogemustega elas ta üle ka Siberi viletsused ning peale mitmeid katseid lubati talle a. 1964 kodumaale tagasi tulla, olles ligi 80 aastane. Viimased aastad elas ta Haapsalus.

Meile, kes võisime jälgida Sinu tegevust ja imetleda Sinu väsimatut energiat, olid Sa eeskujuks nii oma asjalikkusega äritehinguiks kui ka oma heatahtliku huumoriga eraelus. Nüüd on Sinu elulaev sadamasse jõudnud. Puhka rahus.

ARNOLD

● New Jerseys, USA tähistas 75-a. sünnipäeva end. Tallinna ringkonnakohtunik Friedrich Must.

● Hackensachis New Jerseys tähistas oma 50-ndat sünnipäeva ins. Hans Kobin.

†

Armas abikaasa, isa ja vanaisa

Gustav Sergo

* 14.01. 1886 Hiiumaal
† 5.10. 1971 Haapsalus

Mälestavad leinas

ABIKAASA
TÜTAR HILDEGARD
Eestis

Tütred:
KLARISSA TAGEL
HELJE ALBO
perekondadega
Rootsis

Puhka rahus kodumaa mullas!

†

Armast

Gustav Sergo't

leinavad

JOONAS KOOLMEISTER
OTTO SUSI

†

Berta Helk

* 21.11. 1901 Narvas
† 9.10. 1971 Karlstadis

Leinas

ÕDE, OMAKSED ja SÕBRAD

†

Aline Aule't

mälestab kurbuses

KLAVDIA ROONEMAA
tütrega

Riik kulutab aastas üle miljoni krooni eestlasile

Algus lk. 1

väljaspool Eesti Komiteed on rakendatud veel mõned arhiivitöölised, näiteks Rootsi Eestlaste Esinduses. Siia hulka pole arvatud eestlasi-arhiivitöölisi ,kes töötavad rootsi asutustes, vaid ainult need, kes on tegevad eesti asutustes.

Rootsis on praegu umbes 10.000 arhiivitöölist. Eesti asutuste käsutusse on antud riigi poolt tasutud tööjõudu alates 1954. aastast ja arvatavasti on sellest ajast peale leidnud rakendamist sadakond isikut.

Tänapäeval on arhiivitööliste palgad jagatud 15 palga-astmesse. Kõige madalam palk Stockholmis on 1.418 ja kõige kõrgem 3.598 kr. kuus. Palga suurust määratakse kavalifikatsioonide järele, võrreldes vabaturu palkadega. Eestlasi kõige kõrgemas palgaastmed ei ole. Küllalt kõrgesse astmesse kuulusid peapiiskop J.O. Lauri kuni vanusepiirini jõudmiseni ja kadunud Eesti Gümnaasiumi rektor Henno Jänes.

Rootsi tööturuvalitsus on arhiivitööliste rakendamisel eestlaste huvisid väga heatahtlikult arvestanud. Näiteks teostas õpetaja Endel Köpp piiblitõlke arhiivitöölisena, samuti vanusepiirini jõudmiseni oli arhiivitööl praost J. Aunver eesti usulise kirjanduse kirjastamise huvides. Arhiivitööl on praegu ka üks meie tuntud kirjanik.

Seega võiks öelda, et Rootsi riik toetab otseselt eesti kooli, kirikut ja kultuuri tunduvalt rohkem kui miljon krooniga aastas.

Küsides peapiiskop. J.O. Laurilt, kui palju on praegu luterlike eesti kogudusi Rootsis ja milline võiks ligikaudu olla nende liikmete koguarv, vastas peapiiskop:

Rootsis on luterlikke eesti kogudusi 13. Nende registreeritud liikmete arv on 4000.

— Kas peapiiskop, konsistoorium ja üksikud kogudused on oma tegevuses kuidagiviisi allutatud Rootsi riigikirikule või on nad täiesti autonoomsed

Peapiiskop, konsistoorium ja üksikud kogudused on oma tegevuses täiesti autonoomsed.

— Eesti kogudused kasutavad rootsi kirikuid ja kogudusemaju. Kas tuleb neil selle eest maksta üüri ja kas liikmemaks on eesti kogudustes Rootsis üldiselt väiksem kui ülemeremaades?

Eesti kogudused kasutavad rootsi kirikuid ja muid koguduse ruume üürivabalt, makstes tasu ainult kirikuteenijaile. Liikmemaksu suurus on Rootsis üldiselt väiksem kui ülemeremaades.

— Kas Rootsi kiriku teenistuses olevail eesti õpetajail on esinenud takistusi eesti koguduste teenimisel või kiriklike talituste toimetamisel eestlaste hulgas?

Rootsi kiriku teenistuses olevail eesti õpetajail ei ole takistusi eestlaste teenimiseks.

— Kas Rootsi riik on esitanud mingeid tingimusi, andes summasid eesti kiriku käsutusse näiteks piiskoppi palkadeks, eestikeelse vaimuliku kirjanduse või piiblitõlke huvides

Rootsi kirik ei ole esitanud mingeid tingimusi selles tegevusega ega ühenduses palkade tasumisega.

Vastas peapiiskop J.O. Lauri.

Kuigi Rootsi oli üks esimesi riike, mis tunnistas Eesti annekteerimist N. Liidu poolt, võttis ta aastail 1943/44 vastu 37.000 eesti ja eestirootsi põgenikku, kellest umbes 10.000-l avanes võimalus uut elu alustada Kanadas ,USA-s ja mujal, kuhu nad hiljem Rootsist siirdusid.

Rootsi eestlaskond, eriti nooremad, on järjest enam koondunud suuremate linnade suunas, kus toimub ka eestlaste elavam kultuuriline tegevus. Seepärast leiduvadki suuremad eesti kogudused Stockholmis üle 2000 liikmega ja Göteborgis umbes 1000 liikmega.

Hiljuti pöördus Sisserändajate valitsuse ülesandel vähemuskirikute poole ,nende hulgas ka Stockholmi koguduse õpetaja Konrad Veemi poole, Usundisotsioloogiline Instituut, et saada andmeid kiriklike ja usuliste vajaduste veelgi paremaks rahuldamiseks vähemusgruppide hulgas.

Rootsi riigipäev on Sisserändajate valitsuse käsutusse määranud erisummasid, et vähemuste usuühingud, ka mittekristlikud ,võiksid teguseda samavõrdsuse alusel riigikirikuga. Vastavad andmed esitati 1. oktoobriks.

Seega on Rootsi riiklikud institutsioonid hästi vastu tulnud eestlaste kirikliku ja kultuurilise tegevuse vajadustele.

Moskva kättemaks

Algus lk. 1

suure pahameele araabia riikides, eriti Liibanonis.

ÄRAHÜPANUD SPIOON JA TEMA BLOND KALLIKE

Londonis sai teatavaks, et ärahüpanud nõukogude spioon, kes inglastele üle andis dokumentaalsed töendused nõukogude salaluure tegevusest Inglismaal, on N. Vene kaubandusesinduse koosseisu kuulnud KGB funktsionäär Oleg Ljalin.

Koos Oleg Ljaliniga läks inglaste poole üle ka tema sekretär Irina Tepljakova Mõlematel on perekonnad N. Liidus, kuid nad olid Inglismaal viibides loonud omavahel armuvahekorra. 31-a. blondiin Irina Tepljakova on väljapaistev iludus.

INGLISE VASTULUURE M.I. 5 meisterteos

Inglise vastuluure asutis M.I. 5 tegi juba mitu kuud tööd Oleg Ljalini ütlemeelitamiseks. Luureagent armastas oma naissekretäriga külastada öölokaale ja mõni aeg tagasi ta arreteeriti politsei poolt joobnud olekus autojuhtimise pärast. Nüüd arvatakse, et see oli M.I. 5 poolt lavastatud trikk, millega Ljalini edaspidist karjääri KGB-s ohustati. Samal ajal anti temale vahemeeste kaudu mõista, et ärahüppamise puhul tema tasu on suur kui ta inglastele toob dokumentaalseid töendeid N. Vene luureorganisatsiooni kohta: Ühtlasi tuli hoolitseda ka selle eest, et Irina Tepljakova üle tuleb.

Aasta tagasi äpardus M.I. 5 katse ülatulekule meelitada N. Vene kaubandusesindajat Vsevolod Nadeinskit, kelle ärahüppamiseks olid kõik ettevalmistused tehtud, kuid kes viimasel silmapilgul löi kartma.

HRUSHTSHOV-JAANIMETSA LAEV "BALTIKA" JÄLLE MÄNGUS

Esimene grupp Inglismaal välja saadetud venelasi, koos perekonnaliikmetega kokku 230 inimest, sõitis Londonist ära reisijatelaeval "Baltika", kodusadam Leningrad. "Baltika" on sama laev, millega aastaid tagasi N. Vene peaminister Nikita Hrushtshov sõitis New Yorki UN-i täiskogu koosolekule ja millelt ärahüppamisega eesti laevamees Viktor Jaanimets tekitas maailma ühe suurima sensatsiooni.

Nüüd tuli "Baltika" turistidega Vahemerest. 8486-tonnine "Baltika" paigutati Tilbury sadamakai äärde Thames jõel, kus juba varem seisis tema sõsarlaev "Nadezhda Krupskaja". Diplomaadid toodi laeva juurde kolme omnibussiga, mis kandsid koolibusside — "School Bus" — silte Väike arv väljasaadetuid saabus kohale ka oma autodega. Sõidukid ja rikkalik kogu Inglismaalt kaasa viidavaid kaupu, nende hulgas ka kastid Coca-Cola joogiga, laaditi laevale kahe tunni jooksul.

TÄHTSAMAID SPIOONE VÄLJAAETUTE KESTEL

N. Vene charge d'affaires Ivan Ippolitov oli sadamas oma kaasmaalasi ära saatmas, kellede hulgas olid tähtsamateks: suursaatkonna informatsiooniosakonna juht ja nädalakirja "Soviet News" toimetaja Georgi Kuznetsov; saatkonna vanem nõunik Anatoli Akimov ja 1. sekretärid Ivan Azarov, Jurij Tshernetsov ja Igor Laptev. Kaubandusesindusest väljasaadetute eestosas esisis kaubandusesindaja Viktor Ivanov. Vastuvõttudel seltskonnalövina tuntud kapten "Lory" Kuzmin, kes Londonis tegutses salakuulamisega sõjalaevastiku osas ja kes oli "persona non grata" nimestikku paigutatud, viibis kaasspioonide väljasaatmise ajal Moskvas.

N. VENE SPIOON UN-i Palgal

USA vastuluure andmeil kuulub N. Vene spioonide hulka New Yorgis ka UN-i informatsiooniteenistuse välissuhete direktor Vladimir Pavlitshenko, kes 1954. a. võeti UN-i teenistusse tõlgina, viibis vahepeal aastaid N. Liidus ja 1966. a. võeti tagasi UN-i teenistusse, alul asedirektorina ja 1969. a alates direktorina välssuhete alal. Tema palk aastas on 27.000 dollarit. Kuna USA poolt ametlikult ei ole esitatud süüdistust Vladimir Pavlitshenko spiooni-tegevuse kohta ja ta ise seletas, et ta ei ole spioon, pikendas UN-i peasekretär U Thant Pavlitshenko teenistuslepingut järgmiseks kaheks aastaks.

SÄLAKUULAJAD VIIDI USA:st ÜLE LONDONI

Inglismaalt väljasaadetud spioonide hulgas on rida isikuid, kes varem tegutsenud USA-s kas UN-i palgalises koosseisus või N. Vene saatkondades Washington ja New Yorgis. Nendest on tähtsamad: Boris Kolodjazhnõi, suursaatkonna 1. sekretär; Vladimir Filatov, KGB agent N. Vene delegatsioonis UN-is; Anatoli Akimov, luureagent Amtorgis New Yorgis; Sergei Golubev, KGB agent N. Vene delegatsioonis UN-is; Vene lennuväe atashee juures Washingtonis, D. C.; Vjatsheslav Jasakov, KGB agent, kes "õppis" Cornelli ülikoolis USA-s; Ivan Azarov, KGB agent N. Vene suursaatkonnas 3. ja hiljem 2. sekretärina; Richard Vaygauskas, KGB agent UN-i sekretariaadis New Yorgis; Emilia Petrovitsheva, KGB agent N. Vene suursaatkonna koosseisus Washingtonis, kelle mees samuti oli KGB agent.

MOSKVA SÜÜDISTUSED SPIONAAZHIS ARAABLASTE VASTU

N. Vene teadeteagentuur TASS avaldas araabia keeles süüdistused venelaste poole üle jooksnud inglase Kim Philby andmeil, nagu oleksid Süüria end. peaminister Salah el-Bitar, Liibanoni endise presidendi Camille Chamouni vanim poeg Dori, parlamendiliige Ahmed Esber ja rida teisi avalikuelu tegelasi Briti salaluure palgalises teenistuses. Süüdistused, mis araabia riikides öeldakse olevat ilma igasuguse aluseta, on tekitanud palju pahameelt araablaste keskel ja halvendavad N. Liidu vahekorda araabia riikidega.

EESTIPÄRASED AJALOOLISED MÄLESTUSKIVID HEINO KAUDSEPP HAUAKIVID TELEFON 842172 MÄNDJAV. 64. FÄRSTA

KIRIKLIKKE teated

EEL KIRIK

STOCKHOLM: 17/10 kl. 15 peajumalat. Jakobis, kog. õp., orelil P. Ardna, laulur.

ALINGSÅS: Maakirikus 16/10 kl. 13 lõikuspüha jumalat. armulauaga, õp. K. Kool, orelil PG Strömberg, laululehed.

GÖTEBORG: Kristiines lõikuspüha jumalat. 17/10 kl. 14, õp. K. Kool, orelil PG Strömberg, laululehed.Leerilaste registr. käärkambris või kog. esimehele tel. 031/54 32 47.

GÖTEBORG: St. Paulis lõikuspüha jumalat. 31/10 kl. 14, õp. Wilund, solist, orelil Lindblom, laululehed, leerilaste registr. Pärast jumalat. koguduse majas, Stockholmsg. 16 lõikuspüha koosviibimine kohvilauas.

JÖNKÖPING: Kristiines jumalat. 16/10 kl. 16, õp. Rebane, orelil A. Randes, laululehed. Pärast kog. majas koosviibimine kohvilauas.

EESTI AP. ÕIG. KIRIK

STOCKHOLM: Püha Nikolai Peakirik, 17/10 kl. 11 liturgia, hingepalve metr. Aleksandri surmapäeva puhul, ülempr. A. Nael.

VABAKIRIKUD

STOCKHOLM: Eesti Nelipühi Kirik, Brå vallag. 11, jumalat. 16/10 kl. 18 ja 17/10 kl. 11, külalisjutl. Ilmar Aavik Vancouverist, lauluettekandeid. 17/10 kl. 10 pühapäevakool, 20. okt. kl. 19 jumalat., I. Aavik, koor ja noored.

STOCKHOLM: Norrmalmi Bapt.-Kirik, Norrtullsg. 37, jumalat. 17/10 kl. 15, E. Paesüld.

ESKILSTUNA: Nelipühi Kirik Filadelfia, Smedjeg. 23, 17/10 kl. 16, jumalat., jutl. Ilmar Aavik Vancouverist, noored Stockholmist laulavad.

GÖTEBORG: Blå Bandet, Erik Dahlbergsg. 10, jumalat. 17/10 kl. 11, V. Kubja.

GÖTEBORG: Smyrna Nelipühikog. Parkg. 1, 16/10 kl. 19 piibli ja palvet. 17/10 kl. 15 jumalat. A. Milder, duett- ja koorilaule, kõrvalruumes pühapäevakool. Jonsered: Kyrkog. 3 B, c/o Viilisaar, 20/10 kl. 18 palvet.

NORRKÖPING: Tabernaakel, Kungsg. 26, jumalat. 17/10 kl. 13, H. Viikholm ja öde Beryl Brown Jamaikast. Eesti Osak., Bråddg. 54, 16. okt. kl. 18 Beryl Brown jt. 21/10 ja 22/10 kl. 19 A. Aavik Kanadast.

Kohalik elu

GÖTEBORG

Näiteringi sügispidu

Näiteringi sügispidu toimub laupäeval, 30. oktoobril algusega kl. 19 Gamlestadeni Medborgarhuseti saalis. Kirev kava, loteriid ja einelaud. Tantsuks mängib "Daamide Trio". Laudade ettetellimine on võimalik ainult seoses pääsme lunastamisega, mida võib teha Eesti Majas klubi õhtutel, s.t. kolmapäeval ja pühapäeval, samuti Jüri Hanseni juures, tel. 031/29 01 54.

STOCKHOLM

Teadaanne

Eesti Gümnaasiumi Õpetajate Ühing koos Stockholmi Eesti Gümnaasiumiga korraldab kooli aastapäeva tähistamiseks kooli vilistlaste, õpetajate ja koolisõpradega ühise kokkutuleku, pühapäeval, 14. nov. kell 12 Ooperikeldri terrassil.

Loodetakse kooli vilistlaste ja õpetajate rohket osavõttu. Lähem informatsioon kava osas tehase teatavaks hiljem.

STOCKHOLM

Therese Rei juubel

Therese Rei, laulukunstnik-ooperilaulja ja riigi- ja poliitikamehe August Rei lesk sai hiljuti 80 aastaseks. Juubelisünnipäeva tähistamine toimub reedel, 29. oktoobril algusega kell 18.30 Margaretakooli pidusaalis Adolf Fredr. kyrkogat. 10, 3 tr. Kavas sõnavõtte ja ettekandeid. Kohvilaud, mille eest tasutakse kohapeal.

Osavõtta soovijaid palutakse teatada hiljemalt 25. okt. tel. 20 60 88 (ERN) kl. 8.30—10.30 ning tel. 39 2[illegible] kl. 10—12 ja 18—20 (pr. Hallap[illegible]

● **New Yorgis sündis prof. G[illegible]re (neiuna Jaanus) ja Juhan Kurrikul tütar Ilomai, esimese lapsena perekonnas. Lapse ema töötab inglise keele professorina Columbia ülikooli Barnard College'is ja isa on matemaatikuna tööl IBM suurettevõttes.**

Vaba eestlaskonna informatsioonileht

EESTI PÄEVALEHT

Ilmub kolmapäeviti ja laupäeviti

Rootsi televisiooniprogramm

TV | Lördag

9.00 TV-nytt.
Vuxenutbildningen:
9.05 Start. Färg 6. I like this taxi. Engelsk nybörjarkurs.
9.20 Ny matematik för föräldrar.
9.40 Gumman som blev liten som en tesked.
Suomenkieliset ohjelmat:
Finskspråkiga program:
10.00 Reilusti esiin.
Kom fram, kom fram ... Sång- och musikunderhållning med Marjatta Leppänen, Jukka Virtanen och Matti Kuusla. Textat på svenska.
10.35 Hirvenmetsästys.
Kring en älgjakt — dokumentärfilm om ett jaktlag. Textat på svenska.
Vuxenutbildningen:
11.00 Vad är LO? Vad vill LO? Ett program i debattserien Arbetare - 71.
11.20 Arbetare -71: Diskussion.
11.40 Matematik på nytt. 5. Stora och små tal.
12.00—12.35 Nationalekonomi. 4. Organisation och samordning.
14.00—17.00 c a TV-pucken. Turneringen går vidare med fyra matcher — två på Isstadion i Halmstad och två i Gärdehallen i Sundsvall. Kommentator i Halmstad Arne Hegerfors och i Sundsvall Mac Gänger.
Vuxenutbildningen:
17.20 Leva i Sverige. Färg. 4. Hur långt kan man bo från familjen?
17.40 Vecko-nytt — sammandrag textat för hörselskadade.
17.55 Helgmålsringning. Färg. Från Lövångers kyrka i Umeå.
18.00 TV-nytt, vädret, meddelanden.
18.05 Landet runt — veckomagasin.
18.30 Strapetz. Färg. Lars Berghagen, film och TV-bilder.
19.20 Det händer i ettan. Färg.
19.30 TV-nytt, sport, vädret.
20.00 Familjen Ekbladh, Håsjögränd 21, Råcksta. Färg. TV-serie av Ittla Frodi och L.E. Liedholm. Del 5. Regi: S. Lindberg.
20.30 Svenska expeditioner. Färg. Möte med författarinnan och resenären Ester Bolinder.
21.00 Young Generation. Färg. Den engelska sång- och dansgruppen tillsammans med Rod Mc Kuen och Julie Felix.
21.20 VIP-rummet. Färg. David Frost intervjuar Richard Burton. Gäst: Elizabeth Taylor-Burton.
22.10 TV-nytt, vädret.
22.15 Snobbar som jobbar. Färg. Tony Curtis och Roger Moore. Det sjunde äventyret.
23.05—23.10 TV 2-veckan. Färg.

TELEVISION 2

18.10 Minns i november — finlandssvensk kriminalserie av Wava Stürmer och Carl Mesterton. 2. Undersökningarna tar fart.
18.50 Håll dig igång! Färg. Kort repetition.
18.55 Vädret, meddelanden.
15.00 TV-nytt.
19.10 Rapport.
19.30 Nygammalt. Färg. Bosse Larsson och Bröderna Lindqvist.
20.00 Den korta tiden. Färg Om fågelvären och försommaren av Per Åke Dahlberg.
20.30 TV-nytt.
20.35 The best man — amerikansk film från 1964 med Henry Fonda, Cliff Robertson, Edie Adams, Margaret Leighton, Shelley Berman och Lee Tracy Regi: Franklin Schaeffner, efter en pjäs av Göre Vidal.
22.15—22.25 TV 1-veckan. Färg.

TV | Söndag

Vuxenutbildningen.
9.35 Studieteknik.
9.40 Leva i Sverige. Färg. 4. Hur långt kan man bo från familjen? Textat på finska. Manus: L. Helgesson. I rollerna: Gun Andersson, Pia Arnell, Olof Huddén och Vojo Stankovski. Dessutom medverkar: Dennis Dahlsten, Gunnar Rundkvist, Mary Rundkvist m fl.
Suomenkieliset ohjelmat:
Finskspråkiga program:
10.00 Uutisviikor.
Nyhetsveckan. Endast på finska.
10.20 Huomenna Fidel puhuu.
I morgon talar Fidel ... Reportage Lasse Lehtinen från en resa till Kuba sommaren 1970. Textat på svenska.
10.50 Eurooppalainen IX.
En smästad i norr. Avsnitt ur den kulturhistoriska serien Europé.
I dag handlar det om Helsingfors, som grundades av Gustaf Vasa 1550. Textat på svenska.
11.00—12.15 Högmässa från Svenska Gustafskyrkan i Köpenhamn — kyrkoherde Bengt Söderberg, pastor David Knudsen-Hall och kantor LeRoy Forslund.
Vuxenutbildningen:
12.30—13.00 Tellus. Färg. 2. Uppbyggande och nedbrytande krafter.
14.20—17.00 ca TV-pucken — ytterligare två matcher i Halmstad och en i Sundsvall. Kommentator i Halmstad Arne Hegerfors och i Sundsvall Mac Gänger.
Vuxenutbildningen:
17.45 Start. Färg. 6. I like this taxi.
18.00 TV-nytt, vädret, meddelanden.
18.05 Flickan från landet — japansk filmberättelse om två unga människor.
19.00 La Compagnie André Tahon. Färg. Inspelning från Tivoli-Varietén i Köpenhamn med André Tahon, hans dockor, musiker och assistenter.
19.30 TV-nytt, vädret.
20.00 De djupa leden — TV-pjäs baserad på faktiska händelser i Lancashire, England, våren 1970. Den skildrar en storstrejk och dess följder för arbetarna och deras familjer. Manus; jim Allen. Regi: K. Loach. I huvudrollerna: Peter Kerrigan, Billy Dean, Tommy Summers och Joan Flood.
21.20 Hvar 14:e dag. Färg.
21.40 När mörkret faller. Färg. Ett program om hösttrafiken.
21.45 Sportspegeln.
22.10 TV-nytt, vädret
22.15—23.25 Draget efter schack matt — engelsk kriminalfilm av Barry England med Donald Pleasence, Peter Vaughan och Dorothy Allison i huvudrollerna.

TELEVISION 2

16.00 De nya svenskarna — teatermatiné av Claes Engström och Johan Bargum. Regi: Åke Lindman. Medverkande: Maj-Lis Granlund ,Erki Pajala, Väinö Kaarto, Ann-Maj Lönneroos, Jana Tirkkunen och Birgit Murikoff.
17.25 Vetenskapens värld. Färg. En repris av TV 2:s magasin för vetenskap och teknik. Programvärd: Bo G. Eriksson.
18.05 Stefan Demert sjunger egna visor. Färg.
18.30 Skoj med Alvar.
18.55 Vädret, meddelanden.
19.00 TV-nytt.
19.10 Sportnytt.
19.30 Bilderburken. Färg. Carl Uno Sjöblom visar filmer tagna av svenska folket.
20.00 Spotlight. Färg. Cat Stevens m m m m.
20.30 Titta på tvåan. Färg. Nästa veckans program i TV 2.
20.35 Folket i Bild — ett program om gamla FiB och om den nya Folket i Bild.
Ivar Öhman, Per Anders Fogelström, Einar Ebe och gamla FiB-ombud runt om i landet, och den grupp kring Jan Myrdal, som planerar en Folket i Bild för vår tid.
21.15 TV-nytt.
21.20—22.45 Musik i Tvåan: Allsång, pomp och yra. Färg. Sommarpromenadkonserterna i Albert Hall i London är en årlig och anrik musikhändelse. I kväll uruppförs Malcolm Williamsons opera för publik och orkester, Stenmuren.
Christina Hansegård kommenterar och intervjuar BBC:s dirigent Colin Davis.

TV | Måndag

Skol-TV:
8.30—8.50 Äldringsvård. 1. Ålderdomshemmet.
9.00—9.30 Jet. 6. Lärarprogram.
9.45—10.05 Ung i dag.
10.10—10.25 I Sovjetunionen. 1. De stora avståndens land.
Vuxenutbildningen — TRU:
11.15—11.35 Matematik på nytt. 6. Procenträkning.
Skol-TV:
12.00—12.15 Matematik. 5. På besök i Trollebo.
Vuxenutbildningen — SR:
12.45—13.00 Start. Färg. 6. I like this taxi.
Skol-TV:
13.10—13.45 Jet. 1. Behörighetskurs i engelska för lägstadielärare.
14.00—14.25 Musik åk 4. 2. Program för lärare.
14.30—14.50 Matematik åk 2. 1. Statistik, lärarprogram.
För småbarn:
16.30—16.45 Halvfem. Färg.
18.00 TV-nytt, vädret, meddelanden.
18.05 Projekt Z. Färg. Ungdomar på skolresa till Nordafrika.
18.30 Halvsju. Färg. Ett program att vara hemma under och komma in till.
19.30 TV-nytt, vädret.
20.00 Say god-bye. Färg. En amerikansk film om hotade djurarter.
20.45 Från socialism till ökad jämlikhet. 8. Vi under skatter dignar ner ... Om ATP-reformen.
21.15 Under segelfartygens dagar. Färg. Om den stora segelflotta som var hemmahörande i Brantevik på Skånes ostkust vid sekelskiftet.
21.35 Ronden. Kan man få hjälp av läkare om man vill dö? Några frågor Göran Karlefors tar upp med bl a prof. Ingemar Hedenius, biskop Ingmar Ström, personal från långvårdsavdelningar, författarinnan Monika Brillioth och doktor Clarence Blomquist.
22.10 TV-nytt, vädret.
22.15 Sveriges radios ungdomskör sjunger. Dir. Anders Öhrwall. Besök Finland.
Vuxenutbildninger. — SR:
22.35—22.40 Start. Färg. Övningsprogram 6.

TELEVISION 2

18.30 En spännande händelse. Färg. Max och hans hund Murren.
Farfar på jakt. Färg. Dockserie om en gammal storviltjägare som berättar för sina barnbarn. 9. De glada giraffera.
Kaninens tokiga dag. Färg. Finlands bidrag till Eurovisionens utbyte av tecknad film.
18.55 Vädret, meddelanden.
18.55—19.00 Sydnytt över Skåne och Blekinge.
18.55—19.00 Nordnytt över Norrland.
19.00 TV-nytt.
19.10 Rapport.
19.30 Monty Pythons flygande cirkus. Färg. Engelsk underhållning.
Utbildningskväll:
20.00 Små människor — TRU:s föräldraserie. 3. Josefin lyder inte.
20.20 Tema — politisk ordbok. Gäst i kväll är Karin Söder, andre vice ordförande i centerpartiet.
20.40 TV-nytt.
20.45 Tellus. Färg. 3. Mineral och bergarter. Vad består jordskorpan av?
21.15 Nationalekonomi. 5. Ägande och användning. Effektivitet och rättvisa. I programmet intervjuas Axel Iveroth, förre tjeckiske vicepresidenten Ota Sik och en amerikansk marxistisk ekonom, Paul M. Sweezy.
21.50 Kvällsöppet. Färg. Per Olov Enquist med gäster.

TV | Tisdag

Skol-TV:
9.00—9.15 Sexualkunskap. 1. Så får djuren ungar.
10.10 Barnkunskap.
Förskoleprogram:
10.30—10.50 Om mjölk — vad får vi av den?
Vuxenutbildningen:
11.30 Tellus. Färg. 3. Mineral och bergarter.
Skol-TV:
12.00—12.15 Matematik.
12.20—12.40 Astronomi.
12.45—13.05 En naturtyp om hösten.
13.35—13.55 Fri dramatik.
14.00—14.20 Naturkunskap åk 1. Färg.
Förskoleprogram:
14.30—14.50 Om mjölk — vad får vi av den?
För småbarn:
16.30 Rasmus nalle. Färg. På jordenruntfärd. 8. Möte med en kung.
16.35—16.50 Joe. Färg. 8. Joe och snön.
18.00 TV-nytt, vädret, meddelanden.
18.05 Spela pingis — Christer Johansson, Hans Alsér och Kjell Johansson. Programled: Erik Bergsten.
18.30 Halvsju. Färg.
19.30 TV-nytt, vädret.
20.00 Allskönsmusik. Färg. Musik från pop till klassiskt med Lennart Swahn.
20.45 Huvudförtroendemannen — finsk serie om en förtroendeman på en arbetsplats. Regi: Rauni Mollberg. I rollerna: Kapo Manto, Martti Pennanen, Kurt Ingvall, Tauno Lehtihalmes, Tauno Lehtonen och Esko Hannula.
21.15 Moment — kultur, massmedier och debatt.
Vuxenutbildningen:
21.45 Start. Färg. Övningsprogram 6.
21.50 Leva i Sverige. Färg. 5. Barn eller inte? Irollerna: Gun Andersson, Vojo Stankovski.
22.10 TV-nytt, vädret.
Vuxenutbildningen:
22.15 Studieteknik i grupp.
22.20—22.40 Studieteknik — inlärning.

TELEVISION 2

18.30 Hur det började. Färg. Engelsk tecknad serie om jordens uppkomst och livets utveckling.
Pojken och hägern — rysk novellfilm.
18.55 Vädret, meddelanden.
18.55—19.00 Sydnytt över Skåne och Blekinge.
18.55—19.00 Nordnytt över Norrland.
19.00 TV-nytt.
19.10 Rapport.
19.30 Pensionat Paradiset — svensk fars från 1936 med Thor Modéen, Calle Hagman, Nisse Ericson, Maritta Marke, Lili Ziedner och Julia Caesar. Regi: Weyler Hildebrand.
Filmen blev ett slagträ i vårt lands hetaste filmdebatt.
20.40 TV-nytt.
20.45 Dokument utifrån. Färg. Internationella reportage.
21.25 Kvällsöppet. Färg. Per Olov Enquist med gäster.

TV | Onsdag

Skol-TV:
8.30—8.50 Roller och situationer.
9.20—9.35 Hemmet och familjen.
9.45—10.05 Fri dramatik.
10.10—10.30 I Sovjetunionen.
Vuxenutbildningen:
10.35—10.55 Studieteknik — inlärning.
11.00—11.35 Nationalekonomi. 5. Ägande och användning.
Skol-TV:
12.20—12.30 Matematik. Färg.
12.45—13.05 Biologi.
För småbarn:
16.30—16.45 Hej Anton, det ringer.
18.00 TV-nytt, vädret, meddelanden.
18.05 Röda havets hemligheter. Färg. Fransk äventyrsserie.
18.30 Halvsju. Färg.
19.30 TV-nytt, vädret.
20.00 Tusenkonstnären Picasso. Färg. Inför 90-årsdagen den 25 oktober.
20.40 Mini-thriller. Färg. Ungersk tecknad kortfilm.
20.50 Dr Finlays journal. Färg. Efter A. J. Cronins läkarnoveller.
I rollerna: Andrew Cruickshank, Bill Simpson, Barbara Mullen och Callum Mill.
21.40 Insyn i aktuella ekonomiska, sociala och arbetsmarknadsfrågor.
22.10 TV-nytt, vädret.
22.15—23.00 Lucia. Del 3: "196 ...". Sista delen av filmen om den kubanska kvinnans väg till socialism och jämlikhet. Regi: H. Solas. I rollerna: Adela Legra och Adolfo Llaurado.

TELEVISION 2

18.30 Att vara 12 år — Finsk novellfilm .
18.55 Vädret, meddelandne.
18.55—19.00 Sydnytt över Skåne och Blekinge.
18.55—19.00 Nordnytt över Norrland.
19.00 TV-nytt.
19.10 Rapport.
19.30 Efter balen. Färg. Av Sonja Akesson. Ensam mor träffar yngre man på dansrestaurang. Föreställningen är inspelad av Dramatiska Institutet. Regi: Å. Hedlund.
20.00 Får vi lämna några blommor från Nils Ferlin. Färg. Torstein Bergman, Lena Granhagen, Valter Norman m fl.
20.40 Insändaren — Gunnar Västberg. Textat för hörselskadade.
21.10 TV-nytt.
21.15 Kvällsöppet. Färg. Per Olov Enquist.

TV | Torsdag

Skol-TV:
8.30—8.50 Naturkunskap åk 1. Färg. 4. Energi från jordens inre.
9.45—10.05 I Norrland.
Vuxenutbildningen:
11.00—11.20 Små människor. TRU:s föräldrarserie. 3. Josefin lyder inte.
11.20—11.50 Ruotsin työmarkkinat. 2. Terveys on tärkein.
Skol-TV:
12.00—12.25 Världens natur och klimat.
Textat för hörselskadade.
12.45—13.00 Hemmet och familjen.
För småbarn:
16.30—16.45 Halvfem-fakta. Bo på Gotland — bo i Lappland.
18.00 TV-nytt, vädret, meddelanden.
18.05 Prinsessan Falköga — tysk tecknad folksaga. Teckningar: Elisabeth Landen. Upplåsare: Carl-Ake Eriksson. Musik: Sven Carlsson och Bertil Melander.
Vuxenutbildningen:
18.25 Start. Färg. Övningsprogram.
18.30 Halvsju. Färg.
19.30 TV-nytt, vädret.
20.00 Choralerna. Färg. Gospelstund från Göteborg.
20.30 Världen i fokus. Färg. Under 1971 släpper England sin kontroll över de små shejkdömena vid Persiska viken.
21.00 Brinnande i anden. Färg. Dramatiserad roman av Thomas Hardy. Del 2. Regi: H. David.
21.45 Bunraku. Färg. Spel med dockor — levande japansk teatertradition.
22.10 TV-nytt, vädret och sporten.
Vuxenutbildningen:
22.25 Tellus. Färg. 3. Mineral och bergarter.
22.55—23.15 Små människor. TRU:s föräldrarserie. 3. Josefin lyder inte.

TELEVISION 2

18.30 Valparna — familjeserie. Del 2. Vad du ställer till, Ofelia.
Textat för hörselskadade.
18.55 Vädret, meddelanden.
18.55—19.00 Sydnytt över Skåne och Blekinge.
18.55—19.00 Nordnytt över Norrland.
19.00 TV-nytt.
19.10 Rapport.
19.30 Minns i november — Finlandssvensk kriminalserie av Wava Stürmer och Carl Mesterton. Del 3: Ett avslöjande och ett mord till. Amatörsällskapet i blickpunkten.
20.10 Uppriktigt sagt — Är det dags att avskaffa kopplerilagen?
Frank Hirschfeldt och Åke Ortmark granskar prostitutionens omfattning.
n min. Färg. Den världsbeolbyggaren Etienne Vatelot och reparerar de instrument som trakteras av hans vänner Yehudi Menuhin, David Ojstrach, Isaac Stern.
21.40 TV-nytt.
21.45 Sportnytt.
22.05 Kvällsöppet. Färg. Per Olov Enquist med gäster.